

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 5 ● ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1978 ● ΣΕΒΕΤ 5738

הנבא על-רועי ישראל הנבא ואמרת אליהם לרעים

«Προφήτευσον επί τούς ποιμένας τοῦ Ἰσραήλ·
προφήτευσον καί εἶπέ πρὸς αὐτούς... »

(Ἰεζεκ. 34 : 2)

Τό τεῦχος αὐτό τῶν «Χρονικῶν» ἀφιερώνεται, στό μεγαλύτερο μέρος του, στόν ἀποχωρήσαντα Πρόεδρο τοῦ Παγκοσμίου Ἑβραϊκοῦ Συνεδρίου Δρ. N. Goldmann.

Συνήθως παρόμοιες ἀφιερώσεις γίνονται ὅταν κάποιος φύγη ἀπό τήν πρόσκαιρη αὐτή ζωή, μετά θάνατον. Καί τοῦτο γιατί τότε μόνον, πιστεύουμε, ὅτι μπορεῖ νά κριθῆ ἀντικειμενικά κι' ἐλεύθερα τό ἔργο ἐνός ἀνθρώπου.

Αὐτή ἡ δυσκολία ἀντικειμενικότητος ἔχει ξεπερασθῆ προκειμένου γιά τόν Δρ. Goldmann. Τό μεγάλο καί πολυσύνθετο ἔργο του, πού ξεπαρνᾷ τά κοινά ἀνθρώπινα μέτρα, ἔχει ἤδη **κριθῆ καί καταξιωθῆ** στή συνείδησι τῶν Ἑβραίων ὅλου τοῦ κόσμου.

Ὁ ἐπί 40 ὀλόκληρα χρόνια ἰδρυτής καί Πρόεδρος τοῦ Παγκοσμίου Ἑβραϊκοῦ Συνεδρίου ἦταν ταυτόχρονα καί Πρόεδρος (ἀναφέρουμε τά κυριώτερα) τῆς Παγκοσμίου Σιωνιστικῆς Ὀργανώσεως, τοῦ Ἑβραϊκοῦ Πρακτορείου, τοῦ Memorial Foundation, τῆς Claims Conference (γιά τίς ἀποζημιώσεις ἀπό τοὺς Γερμανούς, πού εἶναι κι' ἀποκλειστικά δικό του ἔργο) καί σ' ἄλλες σημαντικές θέσεις.

Σ' ὅλα αὐτά τά ἀξιώματα ὁ Δρ. Goldmann ἔφερε μαζί του τή δική του γραμμή: τή γραμμή τῆς ἐργασίας, τοῦ νέου, τῆς δημιουργίας. Τά ἀξιώματα αὐτά πῆραν τό περιεχόμενο πού ὁ ἴδιος ὁ κάτοχός τους τοὺς ἔδωσε.

Ὁ Δρ. Goldmann ὑπῆρξε ὄχι μόνον ὁ Μέγας Ὁραματιστής, ὁ ἀκούραστος Μαχητής ὑπέρ τῶν δικαιωμάτων τῶν Ἑβραίων ὅπουδήποτε κι' ἂν ζοῦν, ὁ Μέγας Εἰρημιστής, ἀλλά προπάντων εἶναι ὁ ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΤΟΥ 20οῦ ΑἰΩΝΟΣ.

Στήν ἱστορία τοῦ Ἑβραϊκοῦ Λαοῦ (κι' ὅλων τῶν Λαῶν) οἱ Προφῆτες δέν ὑπῆρξαν ποτέ δημοφιλεῖς. Ἡ προσπάθειά τους νά ἐλέγξουν τοὺς πιστούς γιά τά σφάλματά τους καί ἡ συνεχῆς προτροπή τους γιά νά ἀκολουθηθῆ ὁ ὀρθός δρόμος, ἦταν φυσικό ὅτι δέν δημιουργοῦσε φιλίες. Ὁ Δρ. Goldmann ὑπῆρξε ἐξαίρεσις στόν κανόνα: διαβάστε, σάν παράδειγμα, σέ ἄλλες σελίδες τόν ἀποχαιρετιστήριο λόγο του. Παρά τά σκληρά λόγια του, παρά τίς σκληρές προβλέψεις του, ὁ παγκόσμιος Ἑβραϊσμός δέν μπορεῖ νά μήν παραδεχθῆ μέ θαυμασμό, ὅτι ἔχει δίκιο. Κι' ἐπί πλέον ὅτι τά λόγια του ἀποτελοῦν πυξίδα πορείας.

Ὁ Δρ. Goldmann γίνεται κοινά ἀποδεκτός ἀκριβῶς γιατί δέν εἶναι μονομερής, ὅπως συνέβη μέ ἄλλους ἡγέτες τοῦ Ἑβραϊσμοῦ. Ὁ Goldmann ἀσχολήθηκε μέ τό Ἰσραήλ, μέ τό Σιωνισμό, μέ τή Διασπορά, μέ τά πάντα. Κι' ἀσχολήθηκε μέ συναίσθησι καθήκοντος καί μέ πνεῦμα προσφορᾶς ἔργου.

Μπορεῖ ὁ Δρ. Goldmann νά ἀπεχώρησε ἀπό τήν ἐνεργό δράσι. Ἐμεῖς, ὅμως, πιστεύουμε ὅτι θά συνεχίση νά συμβουλεύη, νά καθοδηγῆ καί νά βοηθᾷ ὅταν κι' ὅποιος τοῦ τό ζητήσουν. Καί πιστεύουμε, ἐπίσης, ὅτι ὅλοι ἔχουμε ἀνάγκη τῆς σοφῆς ἐμπειρίας τῆς παρουσίας του.

Στό ἐπανιδεῖν, λοιπόν, Δρ. Goldmann!

N. Goldmann : **Ὁ προφήτης** **τοῦ 20οῦ αἰῶνος**

ΕΝΑ ΒΑΡΥΣΗΜΑΝΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

**‘Η ὁμιλία τοῦ
Ναχούμ Γκόλντμαν
στή Γενική Συνέλευση
τοῦ Παγκόσμιου
‘Εβραϊκοῦ Συνεδρίου**

Κατέχομαι ἀπό συγκίνηση καθὼς πρόκειται νά ἀ-
πευθύνω τήν τελευταία προεδρική μου ὁμιλία πρὸς
τό Παγκόσμιο ‘Εβραϊκό Συνέδριο. Γνωρίζετε ὅλοι σας
ὅτι, σέ πολλά θέματα πού ἀφοροῦν τήν ‘Εβραϊκή
ζωή, εἶμαι ἕνας ἀντι - κομφορμιστής καί πῶς συχνά
ἔχω διατυπώσει ἰδέες πού ἄλλοι ἀντιπαθοῦν ἢ ἀντι-
κρούουν. Σᾶς παρακαλῶ νά εἶσθε ἀνεκτικοί καί μέ
κατανόηση, ἀποφεύγοντες νά μέ διακόπτετε, εἴτε γιά
νά διαφωνήσετε εἴτε γιά νά μέ ἐπικροτήσετε.

‘Η ἱστορία καί οἱ ἐμπειρίες τεσσάρων δεκαετιῶν
ἔρχονται ἀπόψε στή σκέψη μου. ‘Ενθυμοῦμαι τίς ἐπι-
τυχίες μας, τίς ἀκόμα μεγαλύτερες ἀποτυχίες, καθὼς
καί τούς πολλούς φίλους καί συνεργάτες, μέ τούς ὁ-
ποίους ἐργασθήκαμε γιά νά δημιουργήσουμε τό
Π.Ε.Σ. Πρῶτον μεταξύ αὐτῶν ἐνθυμοῦμαι τόν ἀξέχα-
στο φίλο, Ραββῖνο Stephen Wise τόν πραγματικό
πρωτεργάτη τοῦ Π.Ε.Σ. ‘Εκεῖνος ἦταν πού μέ ἔπεισε
νά ἀφοσιωθῶ στό Π.Ε.Σ. καί νά ἐργασθῶ γιά τούς
σκοπούς του. Οἱ λόγοι ἦσαν δύο - ἕνας μόνιμος κι ἕ-
νας περιστασιακός.

ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ Π.Ε.Σ.

60 μόνιμος λόγος γιά τή δημιουργία τοῦ Π.Ε.Σ. ὑ-
πῆρξε τότε ἡ ἀνάγκη ἐγκαθιδρύσεως ἑνός ἀντιπρο-
σωπευτικοῦ σώματος γιά τόν ‘Εβραϊκό λαό, ὁ ὁποῖος,
μετά ἀπό πολλές ἑκατονταετίες, εἶχε καταστεῖ, μέχρις
ἑνός σημείου, κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀπολαμβάνον-
τας ἴσα δικαιώματα καί ἰκανός νά ἐπιδράσει στήν πο-
λιτική τῶν χωρῶν ὅπου ζοῦσαν οἱ ‘Εβραῖοι. ‘Απ’ αὐτή
τήν ἀποψη, μπορούμε νά ἀναφέρουμε ἕνα μεγάλο
ποσοστό ἐπιτυχίας.

Τό Π.Ε.Σ. σήμερα ἐκπροσωπεῖ ἑκατομμύρια
‘Εβραίων, μέσω τῶν ‘Εβραϊκῶν κοινοτήτων καί ὀργα-
νισμῶν σέ 60 χῶρες τοῦ κόσμου, καί - μέ ἐξαιρεση

*Προσφώνηση τοῦ Γκόλντμαν στή Σύνοδο τοῦ
1975 στήν ‘Ιερουσαλήμ.*

τῶν τριῶν ἑκατομμυρίων ‘Εβραίων τῆς Σοβιετικῆς
‘Ενωσης οἱ ὁποῖοι, δυστυχῶς, δέν ἔχουν τό δικαίωμα
νά συμμετέχουν στήν ‘Εβραϊκή ζωή - μπορούμε νά ὑ-
ποστηρίξουμε ὅτι ἐκπροσωποῦμε τή μεγάλη πλειο-
ψηφία τοῦ ‘Εβραϊκοῦ λαοῦ, τόσο στό ‘Ισραήλ ὡς καί
τή Διάσπορά. ‘Ορισμένοι μεγάλοι καί σπουδαῖοι
‘Εβραϊκοί ὀργανισμοί, παραμένουν ἀκόμη ἐκτός τοῦ
Π.Ε.Σ., ἀλλά διατηροῦμε μαζί τους σχέσεις συνεργα-
σίας καί φιλίας καί ἐλπίζουμε ὅτι κι αὐτοί θά ἐνώσουν
τίς δυνάμεις τους μαζί μας, στό ἐγγύς προσεχές μέ-
λον.

Στήν ἀποδοχή τῆς παροτρύνσεως τοῦ Stephen
Wise ὁ περιστασιακός λόγος ὑπῆρξε γιά ἐμένα πολύ
πιό ἀποφασιστικός ἀπό ὅσον ὁ μόνιμος σκοπός τοῦ
Π.Ε.Σ. Ζοῦσα τότε στό Βερολίνο καί ἤμουν μάρτυρας
τῆς ἀνάπτυξης τοῦ Ναζιστικοῦ κινήματος, μέ τό ὁποῖο
εἶχα, προσωπικά, πολλές ἀντεγκλήσεις καί προστρι-
βές. Χωρίς νά εἶμαι σέ θέση νά προβλέψω τό ‘Αου-
σβιτς καί τό ‘Ολοκαύτωμα - κάτι, πού μόνο ἕνας ἀν-
θρωπος προικισμένος μέ διαβολική φαντασία θά
μποροῦσε νά ὀραματισθεῖ - δαισθάνθηκα ὅτι προε-
τοιμάζετο ἡ μεγαλύτερη συμφορά κατά τῶν
‘Εβραίων, ἀπό ἕνα λαό μέ μιά μοναδική ἰδιοφυΐα γιά
ὀργάνωση καί ἀποτελεσματικότητα.

‘Ο Stephen Wise κι ἐγώ δημιουργήσαμε τό Π.Ε.Σ.
στή δεκαετία τοῦ 30, πρωτίστως, γιά νά προειδο-
ποιήσουμε τόν ‘Εβραϊκό λαό. Δυστυχῶς, ἀπό αὐτή
τήν ἀποψη ἀποτύχαμε τραγικά. Κατά τά πρῶτα χρό-
νια τοῦ Ναζισμοῦ ὅταν ὁ παγκόσμιος ‘Εβραϊσμός ἦ-
ταν ἀρκετά δυνατός γιά νά ἐπηρεάσει τήν κατάσταση,
πολλοί ἀπό ἐμᾶς, καί ἰδιαίτερα στίς ‘Ηνωμένες Πολι-
τεῖες, δέν πήραμε τόν Χίτλερ στά σοβαρά, καί τό γε-
γονός ὅτι δέν ἀντιληφθήκαμε τήν ἐπερχόμενη κατα-
στροφή καί, ἐπομένως, δέν πράξαμε τίποτε γιά νά ἐμ-
ποδίσουμε τήν ἐμφάνισή της, προσπαθώντας ἀρκετά

για να διασώσουμε τα θύματα, θα παραμείνει για πάντα σαν ένα από τα μεγαλύτερα αμαρτήματα της γενιάς μας. Τουλάχιστο, διδαχθήκαμε ένα μάθημα και σήμερα είμαστε καλύτερα ενημερωμένοι για τους υπάρχοντες κινδύνους, αν και ελπίζουμε πως δεν θα χρειασθεί να εφαρμόσουμε στο μέλλον αυτά τα διδάγματα για μία παρόμοια κατάσταση.

Σε αναρίθμητες συνεδριάσεις και συνελεύσεις του Π.Ε.Σ., κατά τα τελευταία σαράντα χρόνια, υπήρξε ο συνήθης ρόλος μου να ανοίγω τη συζήτηση με μία ανάλυση της κατάστασης του λαού μας, κατά τη συγκεκριμένη εκείνη στιγμή. Απόψε, την τελευταία παρόμοιων όμιλιών – τουλάχιστον υπό την παρούσα ιδιότητά μου – θα προσπαθήσω να πράξω τό ίδιο χωρίς να ασχοληθώ, όπως στο παρελθόν, με λεπτομερή θέματα της Εβραϊκής κατάστασης σε συγκεκριμένες περιοχές του κόσμου. Ένα από τα λίγα προτερήματα της προχωρημένης ηλικίας είναι το να ενδιαφέρεται κανείς λιγώτερο για τις λεπτομέρειες, και περισσότερο για τις γενικότερες γραμμές ενός θέματος. Ανασκοπώντας, λοιπόν, τη δημόσια Εβραϊκή δραστηριότητά μου, έξι και πλέον δεκαετιών, κατά τη διάρκεια των οποίων ο λαός μας αντιμετώπισε την πιο τραγική ήττα του, στο Όλοκαύτωμα, και την πλέον θριαμβευτική επιτυχία του, στη δημιουργία του Κράτους του Ισραήλ, θα προσπαθήσω να αναλύσω την ιστορία της γενιάς μου υπό το πρίσμα των χιλιετηρίδων των Εβραϊκών πεπερωμένων.

ΙΔΑΝΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Τό παρόν οίουδήποτε αξιόλογου λαού είναι, πάντοτε, ή συνέπεια του παρελθόντος του, αυτό που προσδίδει στους λαούς και τα έθνη τη σπουδαιότητα και την αξιοπρέπειά τους. Τοῦτο ισχύει ακόμη περισσότερο για τον Εβραϊκό λαό, που είναι από τους αρχαιότερους της ανθρωπότητας, τα στοιχεία που τον διαπνέουν και ή δραστηριότητα του οποίου εκπηγάζουν, πρωτίστως, από τό μεγαλειό και τη μοναδικότητα της ιστορίας του.

Είναι δυνατό να αναλύσουμε ιστορικά τη θέση ενός λαού από την πολιτική, οικονομική, πνευματική ή θρησκευτική άποψη. Κάθε ένας από τους ανωτέρω τρόπους αντιμετώπισης είναι δικαιολογημένος. Ωστόσο, θά ήθελα να ακολουθήσω εκείνο τό κριτήριο, που κατά τη γνώμη μου – ανάφορικά με την παγκόσμια ιστορία γενικά και την Εβραϊκή ιστορία ειδικότερα – αποτελεί την αποφασιστική προσπάθεια αντιμετώπισης των ιστορικών φαινομένων. Θά τό ονόμαζα, ή σχέση μεταξύ των ιδανικών ενός λαού και της πραγματικότητάς του.

Εκείνο που διακρίνει τους ανθρώπους από τα ζώα είναι ότι, τά ανθρώπινα όντα δεν είναι διατεθειμένα να αποδεχθούν την πραγματικότητα χωρίς να προσπαθήσουν να την αλλάξουν ή να τη βελτιώσουν. Η αξιοπρέπεια του ανθρώπινου γένους εκφράζεται από τη ικανότητά του να μορφοποιήσει τά ιδανικά και τους στόχους του και να τους υλοποιήσει. Αυτή ή σχέση μεταξύ των δύο παραγόντων είναι αποφασιστική στην εξέλιξη ενός λαού. Λαοί, όπως οί Βάνδαλοι, οί Οὔνοι, οί Μογγόλοι κι άλλοι, ή πραγματικότητα των οποίων στηρίζετο σε κατακτήσεις, σε νίκες, στη φυσική δύναμη και κυριαρχία, χωρίς κανένα άλλο ιδανικό, δεν είχαν καμιά ουσιώδη σημασία για τη ιστορία της ανθρωπότητας. Χωρίς τη φιλοδοξία για αλλαγή, ή πραγματικότητα παραμένει απλώς ένα επείσοδιο. Από την άλλη πλευρά, αν – όπως συνέβη σε έμας τους Εβραίους επί χιλιάδες χρόνια – αρνηθούμε σ' ένα λαό τη δυνατότητα να δημιουργεί τις πραγματικότητες και να καταφύγει μόνο στις ιδέες και τά όνειρα, χωρίς τά μέσα για την υλοποίησή τους, αυτές οί ιδέες παραμένουν μή - αποτελεσματικές, δονκιχωτικές.

Τό μεγαλειό μας βρίσκονταν πάντοτε στο χώρο των ιδεών και των ιδανικών, παρά στο χώρο της πραγματικότητας. Από όλους τους βασιλείς του Ισραήλ, κανενός ή μνήμη δεν επέζησε εκτός από τον Δαυίδ και τον Σολομώντα, ή μνήμη των οποίων διαιωνίζεται όχι εξαιτίας των νικών ή των κατακτήσεών τους, αλλά χάρις στα πνευματικά τους δημιουργήματα, τους Ψαλμούς, τό Άσμα Ασμάτων, Εκκλησιαστής κλπ. Η φήμη και τό μεγαλειό του Εβραϊκού λαού δεν οφείλεται στους βασιλιάδες και τους πολεμιστές του, αλλά στους νομοδιδάσκαλους του Ταλμούδ, στους Εβραίους διανοούμενους όλων των εποχών – Μαϊμονίδη, Σπινόζα, και επί των ημερών μας, Αϊνστάϊν, Φρόυντ, Μάρξ. Η τραγωδία του Εβραϊκού λαού, που επί αιώνες διαβιούσε στη Διασπορά και όνειρεύονταν την υλοποίηση των ιδανικών του στο δικό του Κράτος, εκφράζεται σ' αυτή τη σχέση μεταξύ ιδανικών και πραγματικότητας. Εκείνο που μπορούσαμε να κάνουμε ήταν να μεταθέσουμε τά ιδανικά μας στο μέλλον, προσμένοντας τον Μασίαχ να έρθει να μάς βοηθήσει στην εφαρμογή τους.

Αυτή ή κυριαρχία του ιδανικού χαρακτηρίζει την Εβραϊκή ιστορία από τη γέννησή της με την ιστορία του Αβραάμ στη Βίβλο – και είναι τελείως άσχετο έδω αν ο Αβραάμ υπήρξε πραγματικό ή φανταστικό πρόσωπο. Αφησε τη χώρα της καταγωγής του, όχι εξαιτίας οικονομικών δυσχερειών ή για να κατακτήσει καινούργια έδάφη, αλλά κινήθηκε από τη μονοθεϊστική του πίστη, άπαρνούμενος την είδωλολατρεία του περιβάλλοντός του προς μία καινούργια έστία στην Παλαιστίνη.

Η μεγαλύτερη φιλοδοξία του Σιωνισμού ήταν να μετατρέψει τη δισχιλιόχρονη δυσαναλογία μεταξύ ιδανικών και πραγματικότητας και, με την εξασφάλιση για τον Εβραϊκό λαό του δικού του Κράτους – στη χώρα από την οποία προήλθε και την οποία ποτέ δεν άπαρνήθηκε στις προσευχές και τις έλπίδες του – να τό προσφέρει, επιτέλους, τη δυνατότητα όχι μόνο να κηρύσσει, τά ιδανικά του – θρησκευτικά, κοινωνικά και άλλα – αλλά και να τά μεταμορφώσει σε πραγματικότητα.

ΤΑ ΔΥΟ ΜΕΤΩΠΑ

Υπό τό ανωτέρω ιστορικό πρίσμα, γίνεται φανερό ότι ή ζωή ενός λαού εκφράζεται σε δύο μέτωπα – τό

1908: Αναμνηστική φωτογραφία από τό Μπάρ – Μιτσβά του

έξωτερικό καί τό έσωτερικό. Τό έσωτερικό μέτωπο δημιουργεί τά ίδανικά, τίς πνευματικές φιλοδοξίες, ένώ τό έξωτερικό προσφέρει τά μέσα γιά τή δημιουργία τής πραγματικότητας καί τήν έφαρμογή τών ίδανικών. Θά προσπαθήσω νά αναλύσω, περιληπτικά, αὐτά τά δύο μέτωπα τής σημερινής Έβραϊκής κατάστασης.

Έπιτρέψτε μου νά άρχίσω από τό **έξωτερικό μέτωπο**, αὐτό πού καθορίζει τήν Έβραϊκή πολιτική. Κατά τόν 19ο αιώνα καί μέχρι τό Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ό κόσμος κυριαρχείται από λίγες Δυτικο - Εὐρωπαϊκές δημοκρατίες, στίς όποίες άργότερα προστέθηκαν οί Ένωμένες Πολιτείες. Αὐτές οί δυνάμεις έθεσαν τέρμα στίς διακρίσεις καί τούς διωγμούς τών Έβραίων, μάς παρείχαν ίσοτιμία δικαιωμάτων, μάς προστάτεψαν — όχι πάντοτε στό μέτρο πού έμεϊς θέλαμε, όπωςδήποτε, όμως, σάν κανόνα — καί έγιναν οί μόνιμες χῶρες γιά τήν Έβραϊκή πολιτική δραστηριότητα, πρός τίς όποίες στραφήκαμε μέ τά αίτήματα καί τά παράπονά μας καί από τίς όποίες προσμέναμε προστασία καί ύποστήριξη. Μετά τόν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ή παγκόσμια κατάσταση άλλαξε ριζικά. Ίδιαίτερη σημασία γιά τούς Έβραίους έχει τό γεγονός ότι οί δημοκρατίες δέν αποτελοῦν πλέον τήν κυρίαρχο δύναμη, αλλά μοιράζονται τά πρωτεΐα μέ τό Κομμουνιστικό Στρατόπεδο, άπ' τή μιά μεριά καί από τήν άλλη, μέ τόν άποκαλούμενο Τρίτο Κόσμο. Άκόμη δέν έχουμε προσαρμοσθεϊ σ' αὐτή τήν αλλαγή. Μέ τόν Κομμουνιστικό κόσμο, ιδιαίτερα τήν ήγέτιδα δύναμη τή Σοβιετική Ένωση, βρισκόμαστε σέ συνεχείς διαμάχες δικαιολογημένα. Ό δέ Τρίτος Κόσμος δέν

γνωρίζει σχεδόν τίποτε γύρω άπ' τό Έβραϊκό πρόβλημα εΐναι οὕτω εΐπεΐν, «Judenrein»: αλλά, έμμεσα ή άμεσα άσκει τήν έπιρροή του σέ πολλούς τομείς, σπουδαίους γιά τά Έβραϊκά ή τά Ίσραηλινά συμφέροντα καί, ως έκ τούτου, έναπομένει σέ έμάς νά μάθουμε πώς νά διαπραγματευθοῦμε μέ τίς δυνάμεις τοῦ Έβραϊκοῦ Τρίτου Κόσμου καί νά τούς κάνουμε νά κατανοήσουν τή σημασία τοῦ Έβραϊκοῦ προβλήματος.

Η ΝΕΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Αὐτή ή ριζική αλλαγή τής παγκόσμιας κατάστασης συνοδεύεται, ιδιαίτερα τά τελευταία χρόνια, από μιά αλλαγή σέ ότι άφορᾶ τόν Έβραϊκό λαό. Έπειδή οί δημοκρατικές δυνάμεις διακατέχονταν από ένα αΐσθημα ένοχής πού δέν προσπάθησαν νά σώσουν τούς Έβραίους από τή Ναζιστική γενοκτονία, μάς συμπεριφέρθηκαν μέ «μεταξωτά γάντια». Άκόμη, καί όρισμένα Κομμουνιστικά Κράτη συμμερίζονταν αὐτό τό συναΐσθημα ευθύνης γιά τήν Έβραϊκή έπιβίωση, χωρίς τό όποιο δέν θά υπήρχε τό ψήφισμα τών Ένωμένων Έθνών γιά τή διαίρεση τής Παλαιστίνης καί τή δημιουργία ενός Έβραϊκοῦ κράτους. Διαισθάνομαι ότι αὐτό τό συναΐσθημα άρχισε νά εξατμίζεται καί ότι οί σχέσεις μέ τόν Έβραϊκό λαό, άκόμη καί από μέρος τών δημοκρατικῶν δυνάμεων, γίνονται πΐό φυσιολογικές. Μάς βοηθοῦν όταν εΐναι συμφέρο τους, μάς άπαρνοῦνται ή παραμένουν άδιάφοροι όταν δέν τούς βολεύει, ή δέ έπίκληση πρὸς αὐτούς τής μνήμης τοῦ Άουσβιτς, γίνεται όλο καί λιγότερο άποτελεσματική.

Δέν μπορῶ ἐδῶ νά ἐπεκταθῶ στά πολύπλοκα καί δύσκολα προβλήματα πού δημιουργοῦνται ὅταν οἱ νόμιμες διεκδικήσεις μας ὡς λαός —καί ἀναφορικά μέ τό Ἰσραήλ καί ἀναφορικά μέ τή θέση τῶν Ἑβραϊκῶν μειονοτήτων — συγκρούονται μέ τά συμφέροντα τῶν λαῶν τῶν ὁποίων ζητᾶμε τή βοήθεια. Ἐπιτρέψτε μου νά σᾶς δώσω μόνο ἓνα παράδειγμα. Ἐνόσω ἔχουμε δικαίωμα νά ἀγωνισθοῦμε γιά τήν ἐλεύθερη μετανάστευση τῶν Ἑβραίων τῆς Ρωσίας, καί τή δυνατότητα γιά ἑκατομμύρια Ἑβραίων τῆς Ρωσίας νά ζήσουν σάν Ἑβραῖοι, πρέπει νά εἴμαστε προσεκτικοί νά μή παρενοχλήσουμε πολύ τό κλίμα ὑφέσεως μεταξύ Δύσης καί Ἀνατολῆς, οὔτε νά προκαλέσουμε διεθνεῖς διαμάχες πού ἐνδέχεται νά εἶναι καταστρεπτικές γιά ὅλον τόν κόσμο, ἐπιμένοντας ὑπέρ τοῦ δέοντος στό συγκεκριμένο μας αἴτημα, ὅσο δίκαιο κι' ἂν εἶναι αὐτό.

Μιά ἀπό τίς σημαντικώτερες συνέπειες τῆς χειραφέτισης καί τῆς ἐνσωμάτωσής μας στή ζωή τῶν ἄλλων λαῶν εἶναι ἡ οὐσιώδης ἀλλαγὴ στίς σχέσεις μας μέ τίς παγκόσμιες ἐξελίξεις. Ἐπί ἑκατονταετηρίδες, οἱ Ἑβραῖοι ὑπῆρξαν μεταξύ τῶν ἡγετῶν τῶν «μή - ἐχόντων», δραστήριοι στόν ἀγῶνα κατά τῶν καθεστώτων πού διέκριναν μεταξύ τάξεων ἢ μειονοτήτων, μεταξύ τῶν πρωτοπόρων τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων τοῦ 19ου αἰῶνα — Σοσιαλισμό καί Κομμουνισμό — μαχόμενοι γιά τήν Εἰρήνη καί ἐναντίον τῆς δυστυχίας. Τίς τελευταῖες δεκαετίες μετακινήθηκαν ἀπό τή μιά πλευρά τῶν χαρακωμάτων στήν ἄλλη· μιά πλειοψηφία Ἑβραίων ὑποστηρίζουν τό **status - quo**, ὀρισμένες φορές βρίσκονται κοντά ἢ συμπαθοῦν συντηρητικά καί ἀντιδραστικά καθεστῶτα καί ἔτσι, τελευταίως, προκάλεσαν ἀντι - Ἑβραϊκές καί ἀντι - Ἰσραηλινές τάσεις μεταξύ Ἀριστερῶν ὁμάδων σέ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, οἱ ὁποῖοι, ἄλλοτε, ὑπῆρξαν οἱ κύριοι ὑποστηρικτές μας. Ὅλα αὐτά ὑποδηλοῦν μιά βασική μετατόπιση τῆς γενικῆς μας τοποθέτησης καί τῆς εἰκόνας μας στόν κόσμο.

ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

Θά περάσω τώρα ἀπό τό ἐξωτερικό στό ἐσωτερικό μέτωπο — πού εἶναι πολύ ἀποφασιστικό. Ἀπό μιά μακροπρόθεσμη θεώρηση, οἱ λαοί δέν εἶναι ποτέ ἰσχυρότεροι ἐξωτερικά ἀπό ὅσο εἶναι ἐσωτερικά. Λαοί καί χῶρες ἐνδέχεται νά παραπλανήσουν τόν κόσμο παρουσιάζοντας μιά εἰκόνα τοῦ ἑαυτοῦ τους πού δέν πηγάζει ἀπό τά δεδομένα, μιά τέτοια παραπλάνηση, ὅμως, δέν διαρκεῖ γιά πολύ. Τό περίφημο ρητό τοῦ Λίνκολν ὅτι, δέν μπορεῖ νά κοροϊδεύεις, ἐπ' ἀπειρον ὅλο τόν κόσμο, ἰσχύει γιά τοὺς λαούς περισσότερο ἀπό ὅτι γιά ἄτομα. Πρωταρχικό μέλημα γιά τό μέλλον μας εἶναι ἡ ριζική ἀλλαγὴ στίς σχέσεις μεταξύ τοῦ ἐξωτερικοῦ καί τοῦ ἐσωτερικοῦ μας μετώπου. Ἐπί αἰῶνες ὑπῆρξαμε πολύ ἀδύνατοι ἐξωτερικά καί ἰσχυροί ἐσωτερικά. Σήμερα τό ἀντίθετο ἀληθεύει: γίναμε ἐξωτερικά πιό ἰσχυροί ἀπό ὅσονδῆποτε ἄλλοτε, ἀλλά ἐσωτερικά ἀποδυναμωθήκαμε.

Ἐπί χιλιάδες χρόνια θεωρήσαμε τόν ἑαυτό μας σάν ἓνα λαό μοναδικό καί ἀπό τή θρησκευτική ἄποψη

«λαός ἐκλεκτός». Ἀκόμη καί γιά τόν μη - θρησκευόμενο ὑπῆρξαμε ἓνας λαός διαφορετικός στή δομή του ἀπό ὄλους τοὺς ἄλλους λαούς — θρησκεία καί ἐθνότητα εἶναι λίγο ἢ πολύ ταυτόσημες ἔννοιες — καθῶς καί στόν χαρακτήρα τῆς ἱστορίας μας, πού πάντοτε περιστράφηκε ἀνάμεσα σέ δύο πόλους, μέ ἐπίκεντρο τήν Παλαιστίνη καί τή Διασπορά σάν περιφέρεια. Κατά τοὺς αἰῶνες τῆς ἀπομόνωσής μας στά γκέττο, ἀποκλεισμένοι ἀπό τή ζωή τῶν λαῶν ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ζούσαμε, διατηρήσαμε αὐτόν τόν μοναδικό χαρακτήρα κι ἀκόμη τόν ἀναπτύξαμε. Τώρα ἄρχισε ἡ διάβρωσή του, σάν συνέπεια τῆς χειραφέτησής μας καί τῆς ἀφομοιωτικῆς τάσης πού ἄρχισε νά παρουσιάζεται. Εἶναι πεποίθησή μου ὅτι, ἂν χάσουμε τόν μοναδικό χαρακτήρα μας τό μέλλον μας θά κινδυνέψει σοβαρά. Αὐτό δέν ἰσχύει μόνο γιά τή Διασπορά, ὅπου θά πρέπει νά διαφυλάξουμε τή συγκεκριμένη θέση μας σάν μειονότητα, ἀλλά καί γιά τό Ἰσραήλ. Ἐάν τό Ἰσραήλ γίνει ἓνα Κράτος ὅπως ὄλα τά ἄλλα, ἀμφιβάλλω ἂν μπορέσει νά διατηρηθεῖ αἰῶνια σάν χώρα, στή ὁποία διαβιεῖ μόνο μιά μειονότητα τοῦ λαοῦ τῆς, ἀλλά πρὸς τήν ὁποία πρέπει νά εἶναι πάντοτε στραμένη ἢ λοιπὴ πλειοψηφία γιά νά ἐπιζήσει. Οἱ περισσότεροι ἀπό τοὺς μεγάλους Σιωνιστές ἡγέτες συμμερίζονται τοῦτο. Ὁ Μπέν Γκουργιόν κι ἐγώ — παρόλο πού εἶχαμε πολλές οὐσιώδεις διαφορές — εἴμασταν ἀπόλυτα σύμφωνοι σ' ὅτι ἀφοροῦσε τόν χαρακτήρα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Κράτους· πάντοτε ὑποστήριζε ὅτι ἂν δέν παραμείνουμε «Ἄμ Σεγκουλά» (Ἐκλεκτός Λαός), δέν θά ὑπάρξει μέλλον οὔτε γιά τό Κράτος οὔτε γιά τό λαό.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΗΣ

Ἐπὶ ἕνα οὐσιαστικός συσχετισμός μεταξύ τῆς ἰσχύος μας στό ἐξωτερικό μέτωπο καί τῆς ἀδυναμίας μας στό ἐσωτερικό. Ἐνα ἀπό τά μεγάλα προβλήματα τῆς ἱστορίας εἶναι ἡ ἀποτελεσματικότητα — θετική ἢ ἀρνητική — τῆς δύναμης. Χωρὶς δύναμη τίποτε δέν ἐπιτυγχάνεται εἴτε κοινωνικά εἴτε πολιτικά· ἡ δύναμη, ὅμως, εἶναι ἓνα ἐπικίνδυνο ὄργανο. Ὅταν χρησιμοποιεῖται μέ σύνεση καί μέ μέτρο ἀποτελεῖ τήν **conditio sine qua non** γι' ἓνα λαό στήν ἐφαρμογὴ τῶν ἰδανικῶν του. Ἐάν χρησιμοποιηθεῖ πέραν τοῦ μέτρου διαφθείρει. Εἶναι σάν τό φάρμακο πού γιαιτρεύει ὅταν παίρνεται στήν καθορισμένη δοσολογία, ἀλλά πού μπορεῖ νά σκοτώσει ὅταν αὐξηθεῖ ἡ ποσότητά του. Αὐτός ὁ ἐπικίνδυνος ρόλος τῆς δύναμης, ἓνα πρόβλημα πού ἀφορᾷ ὄλους τοὺς λαούς κι ὄλους τοὺς πολιτικούς ἡγέτες, εἶναι ἰδιαίτερα πολύπλοκο καί λεπτό γιά τοὺς Ἑβραίους.

Ἐπί ἑκατονταετηρίδες ὀλόκληρες ζήσαμε χωρὶς καμμία δύναμη καί, μέ τήν ἰδιοφυΐα γιά τήν αὐτο - διατήρηση πού χαρακτηρίζει τό λαό μας καί ἐξηγεῖ τήν ἐπιβίωσή μας, προσαρμοσθήκαμε ψυχολογικά σ' αὐτή τήν κατάσταση. Ξαφνικά — κι ὄχι χάρις σέ κάποια ἄμεση προσπάθειά μας ἀλλά, κυρίως, σάν συνέπεια τῆς Ναζιστικῆς καταστροφῆς — βρεθήκαμε σέ μιά θέση ἰσχύος: δημιουργήσαμε ἓνα κράτος μέ ἓνα στρατό πού θαυμάζεται ἀπό ὀλόκληρο τόν κόσμο,

ἀρχίσαμε νά ἀσκοῦμε πολιτική ἐπιρροή σέ διάφορες χώρες, γίναμε πλουσιώτεροι καί δυνατώτεροι ἀπό ὅσο ποτέ ἄλλοτε καί, ἀκόμη, ἀρχίσαμε νά διαδραματίζουμε ἕναν πιά δημιουργικό ρόλο στήν πολιτική ζωή πολλῶν χωρῶν ὅπου ζοῦμε. Γενικά, βέβαια, αὐτή εἶναι μιά θετική ἐξέλιξη. Ἔχουμε καί πάλι τή δυνατότητα νά ἐφαρμόσουμε τά ἰδανικά μας. Στό Κράτος τοῦ Ἰσραήλ μπορούμε νά δημιουργήσουμε μιά δική μας κοινωνία, μιά νέα ἠθική, θρησκευτικές καί κοινωνικές ἀξίες γι' ἐμᾶς καί τήν ἀνθρωπότητα καί νά καταστοῦμε πρωτοπόροι μεταξύ τῶν λαῶν.

Ἐπάρχουν ὅμως μεγάλοι κίνδυνοι σ' αὐτή τήν ἐξέλιξη. Ἡ δύναμη μπορεῖ νά μεθύσει τόν κόσμο, ἰδιαίτερα ὅταν ἐπί αἰῶνες δέν γνώρισαν τή γεύση της καί ὡς ἐκ τούτου, γίνεται τότε ἕνας αὐτοσκοπός, πού δέν ἀποτελεῖ πλέον εὐλογία ἀλλά κίνδυνο. Βασική μορφή αὐτοῦ τοῦ κινδύνου εἶναι ἡ ὑπερ-ἐκτίμηση τοῦ ἐθνικισμοῦ στό σύγχρονο Ἰσραήλ, πού συμμερίζεται ἡ πλειοψηφία τῆς Διασποράς. Ἀποτελεῖ ἕναν ἐπικίνδυνο συλλογισμό τοῦ φιλόσοφου τοῦ 19ου αἰῶνα Hegel, ὅτι τό κράτος ἀποτελεῖ τήν ἀποθέωση τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιτευγμάτων. Τά κράτη πρέπει νά εἶναι ὄργανα γιά τούς λαούς — ὄχι ὁ σκοπός τους. Οἱ λαοί κι ὄχι οἱ κυβερνήσεις δημιουργοῦν τόν πολιτισμό, οἱ λαοί δικαιοῦνται καί εἶναι χρέος τους νά ἔχουν τά κράτη τους, γιά τήν ὑλοποίηση τοῦ συγκεκριμένου χαρακτήρα τους καί γιά νά συνεισφέρουν στόν πολιτισμό. Κάποιος μέγας θρησκευτικός ἡγέτης, τόν ὁποῖον δέν θέλω νά κατανοήσω, εἶπε κάποτε ὅτι ἡ σύγχρονη εἰδωλοποίηση στό Ἰσραήλ εἶναι χειρότερη ἀπό τή θρησκευτική εἰδωλολατρία τῶν ἡμερῶν τῶν Βασιλέων καί τῶν Προφητῶν. Τό ἴδιο ἰσχύει γιά τόν Ἑβραϊσμό τῆς Διασποράς ὁ ὁποῖος, ἔχοντας κερδίσει δύναμη, εὐρισκόμενος σέ θέση νά ἀσκήσει ἐπιρροή εἶναι ἐπιρρεπής στήν ὑπερεκτίμηση αὐτῆς τῆς καταστάσεως.

Η ΑΓΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΜΕΓΑΛΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Τό ἐσωτερικό μας μέτωπο γίνεται χρόνο μέ τόν χρόνο ὄλο καί ἀσθενέστερο. Αὐτή εἶναι ἡ πιά ἐπαναστατική ἀλλαγὴ τῆς σημερινῆς μας κατάστασης. Στό παρελθόν ἡ Ἑβραϊκή ἱστορική ἐξέλιξη κυριαρχεῖτο, πρωτίστως, ἀπό μιά σύγκρουση ἰδεῶν: πολυθεϊσμός κατὰ μονοθεϊσμοῦ, οἱ Προφῆτες κατὰ τῶν λατρευόντων τά ξένα εἰδωλα, ἡ διαμάχη ἀνάμεσα στόν ὀρθολογισμό καί τήν Καμπαλά, μεταξύ Χασσιδεϊμ καί Μιτναγκντεϊμ, μεταξύ Σιωνιστῶν καί Bundists, κλπ. Αὐτές οἱ ἰδεολογικές συζητήσεις ἀποτελοῦν τή βάση ὅλης τῆς δημιουργικότητάς μας. Βασικό στοιχεῖο τῆς σημερινῆς πραγματικότητάς στόν Ἑβραϊκό κόσμο, καί στό Ἰσραήλ καί στή Διασπορά, εἶναι ὁ ἀγῶνας γιά ἀξιῶματα, ἐράνους, διαμαρτυρίες κατὰ παντός εἶδους ἀδικίας — ἀπόλυτα δικαιολογημένες, ἀλλά ὄχι ἀρκετά γιά νά γεμίσουν τή ζωή ἑνός τόσο ταλαντούχου καί δημιουργικοῦ λαοῦ, ὅπως ὁ δικός μας. Ἀκόμη καί οἱ διαφορές μεταξύ τῶν πολιτικῶν κομμάτων τοῦ Ἰσραήλ ἔχουν σχεδόν ἐξαλειφθεῖ.

Τοῦτο ἀντιπροσωπεύει ἕναν πολύ μεγάλο κίνδυνο,

Ὁ Γκόλντμαν μέ τόν ἀείμνηστο Χ. Βάϊτμαν — Λουκέρνη (1935).

μεγαλύτερο κατὰ τή γνώμη μου — παρόλο πού θά ἀκουσθεῖ σκληρό — ἀπό τόν Ναζισμό. Τό κακό εἶναι ὅτι δέν εἶναι μιά δραματική ἀπειλή. Ὁ καθένας συναισθάνθηκε καί ἐπηρεάσθηκε ἀπό τά πογκρόμ καί τό Ἄουσβιτς. Ἡ ἐξασθένιση, ὅμως τοῦ ἐσωτερικοῦ μετώπου, ἡ ἐξαφάνιση τῶν ἰδανικῶν καί τῶν ἰδεολογικῶν συζητήσεων, ἡ συγκέντρωση τῆς προσοχῆς τῆς δημόσιας ζωῆς μας στήν ὀργανωτική ἐργασία, τό «ὑπερ-ὀργανωμένο χάος» — ὅπως τό ἀποκαλῶ — τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἑβραϊσμοῦ καί οἱ παρόμοιες τάσεις στό Ἰσραήλ, ἡ ἀδιαφορία ἢ ἀκόμη ἡ ἀρνητική θέση ἀπέναντι στό Σοσιαλισμό, τό Σιωνισμό καί τίς ἄλλες ἰδεολογίες — αὐτά τά φαινόμενα δέν γίνονται ὁρατά στίς ἐπικεφαλίδες τοῦ τύπου καί δέν τρομάζουν τήν Ἑβραϊκή ἡγεσία καίτοι, μακροπρόθεσμα, εἶναι πιά καταστροφικά ἀπό τά πογκρόμ καί τούς διωγμούς.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΗΓΕΣΙΑ

Σάν ἄμεσο ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς κατάστασης εἶναι ἡ ἐκμηδένιση, σ' ἕνα μεγάλο ποσοστό, τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας ἀπό τή δημόσια Ἑβραϊκή ζωή. Ποιός κυριαρχοῦσε ἐδῶ ἐπί αἰῶνες; Οἱ ραββῖνοι, οἱ ἐπικεφαλῆς τῶν γεσσιβότ, οἱ μεγάλοι ἐπιστήμονες, ἄνδρες χωρίς καμμιά οὐσιαστική σπουδαιότητα γιά τήν ἀποκαλούμενη «πραγματική» ζωή. Ἀλλά ὅπως καί ἄλλοτε ἔχω πεί, οἱ Ταλμουδιστές πού κάθονταν καί συζητοῦσαν μέ πάθος περί τοῦ μήκους τοῦ Ἀνατολικοῦ τείχους τοῦ Ναοῦ πού θά ἔπρεπε νά εἶχε, ἐάν θά ἐρχόταν ὁ Μασίαχ, πρόσφεραν περισσότερα γιά τήν Ἑβραϊκή ἐπιβίωση ἀπό ὅτι οἱ πλούσιοι Ἑβραῖοι, οἱ **Shtadlanim** καί οἱ Hofjuden. Ἡ τραγική δέ ἀντίφαση εἶναι ὅτι ποτέ στό παρελθόν δέν εἶχαμε τόσους πολλούς διανοούμενους, ἐπιστήμονες, καθηγητές, συγγραφείς καί καλλιτέχνες ἀπό ὅσο σήμερα. Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτούς ὅμως ἔχουν λίγες ἢ καμμιά σχέση μέ τήν Ἑβραϊκή ζωή, καί οἱ ἀπεριόριστοι δυνατότητες καί ἱκανότητές τους δέν χρησιμοποιοῦνται γιά τήν ἐξασφάλιση τῆς ὑπάρξεως τοῦ λαοῦ μας στίς δύσκολες σημερινές συνθήκες.

Η ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΓΕΝΙΑΣ

Μιά άλλη συνέπεια, ίσως ακόμη πιο καταστροφική, είναι η αυξανόμενη αδιαφορία της νέας γενιάς για τον Εβραϊκό λαό. Η τέλεια άγνοια της Εβραϊκής Ιστορίας, η αποξένωσή τους από την Εβραϊκή κοινότητα, οι μικτοί γάμοι συνετέλεσαν ώστε η πλειοψηφία των Εβραίων νέων να βρίσκονται, πρακτικά, έξω από τον χώρο της Εβραϊκής δημιουργικότητας. Εάν θέλουμε να εξασφαλίσουμε τον Εβραϊσμό των μελλοντικών γενιών, απαιτούνται τεράστιες αλλαγές. Θά πρέπει, κυρίως, να δημιουργήσουμε ένα τεράστιο σύμπλεγμα Εβραϊκού σχολείου και να δαπανήσουμε γι' αυτό μεγάλα χρηματικά ποσά, τά όποια σήμερα — αναπόφευκτα, εφ' όσον δέν υπάρχει ειρήνη στη Μέση Ανατολή — έπιστρατεύονται για την πληρωμή των έξοπλισμών και τή βοήθεια της Ισραηλινής οικονομίας.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Έδω θέλω να κάνω μιά παρατήρηση πού αξίζει προσοχής. Αφορμή τό ρόλο της θρησκείας στην Εβραϊκή ζωή. Κανένας δέν μπορεί να άρνηθεί ότι, αν υπάρχει σήμερα ό Εβραϊκός λαός, όφείλει τήν επιβίωσή του, πρωτίστως, στην Εβραϊκή θρησκεία. Σάν λαός μοναδικός μεταξύ των άλλων λαών, στή δομή μας και τόν προορισμό μας, έτσι και ή θρησκεία μας είναι, κατά κάποιο τρόπο, μοναδική. Δέν είναι απλώς μιά πίστη, αλλά μέ τά ύψηλά Ιδανικά της, κυριάρχησε στην όλότητα της Εβραϊκής ζωής από τή στιγμή πού ξυπνά ό Έβραϊός και φορά τά Τεφιλίν, μέχρις ότου άπαγγείλει τό Σεμά προτού κατακλυθεί τό βράδυ.

Είτε αυτό μās άρέσει είτε μās γεμίζει λύπη, ή θρησκεία δέν είναι πλέον ή κυρίαρχη δύναμη της Εβραϊκής ζωής. Προσπαθήσαμε να τήν αντικαταστήσουμε, προσδίδοντας νόημα στή ζωή του άτόμου και του λαού, μέ τό Ιδανικό του Έβραϊκού έθνικισμού. Η σημερινή πραγματικότητα στό Ισραήλ και στόν παγκόσμιο Έβραϊσμό δέν έχει ακόμη άποδείξει αν ό Σιωνισμός μπορεί να είναι έξίσου άποτελεσματικός στην διαμόρφωση της Εβραϊκής συνείδησης όπως τό άπόδειξε στό παρελθόν ή θρησκεία.

Ο ΣΙΩΝΙΣΜΟΣ

Ό Σιωνισμός από άνέκαθεν είχε δύο άντιλήψεις, πού ποτέ δέν έφθασαν στην σύνθεση. Από τή μιά μεριά, υπήρχε ό Θεόδωρος Έρτσελ, έχων άγνοια της Εβραϊκής Ιστορίας και του Έβραϊκού πολιτισμού, ό όποιος πίστεψε ότι θά έπιλύσει τό Έβραϊκό πρόβλημα μέ τή δημιουργία στην Παλαιστίνη ενός σύγχρονου δημοκρατικού Κράτους — όπως τό δραματίσθηκε στό βιβλίο του Altneuland — ή γλώσσα του όποιου θά ήταν ή Γερμανική κι όχι ή Έβραϊκή. Και από τήν άλλη μεριά υπήρχε ό Ahad - Ha'am, ό όποιος είδε τό Κράτος σαν ένα όργανο για τή δημιουργία ενός πνευματικού κέντρου στό Ισραήλ, πού θά δημιουργούσε έναν καινούργιο Έβραϊκό πολιτισμό, προσελκύοντας τους καλύτερους των ανθρώπων να έρθουν στό

Δρ. N. Goldmann

♦ Ό Δρ. N. Goldmann γεννήθηκε τό 1895 (10 Ιουλίου) στό Visnevo της Λιθουανίας. Έχει σπουδάσει νομικά, φιλοσοφία και άρχαιολογία.

♦ Μιλά γερμανικά, γαλλικά, άγγλικά, ivrit και yiddish.

♦ Στά θέματα του Έβραϊσμού άσχολήθηκε από τό 1927 (πού έξελέγη για πρώτη φορά Πρόεδρος Έβραϊκού Όργανισμού) μέχρι τό 1977, επί μισό δηλαδή συνεχή αίώνα.

Κράτος και να έπίδρουν σε εκείνους της Διασποράς για να παραμείνουν πιστοί στον Έβραϊκό λαό. Όπως έγω βλέπω τό θέμα, πρέπει να έπιτύχουμε μιά σύνθεση μεταξύ αυτών των δύο δραματισμών.

ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ ΣΑΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

Αυτό πού έχουμε σήμερα στό Ισραήλ — ακόμη και χωρίς ειρήνη — είναι ή πραγμάτωση του όνείρου του Έρτσελ για ένα Judenstaat. Η ύλοποίηση του Ιδανικού του Ahad Ha'am θά κρατήσει πολύ περισσότερο. Ημπορεί ένας να κερδίσει έναν πόλεμο μέσα σε λίγες ήμέρες, ήμπορεί να διακηρύξει και να έγκαθιδρύσει ένα κράτος μέσα σε λίγα χρόνια. Άλλ' ή δημιουργία, πολιτιστικών αξιών, μιάς νέας κοινωνίας, είναι μιά μακριά διαδικασία, λιγότερο δραματική από τήν πρώτη, αλλά πιο μόνιμη και άποτελεσματική. Περισοχισμένο από έχθρους, ύποχρεωμένο να πολεμήσει τέσσερεις πολέμους, δέν ήταν δυνατό τό Ισραήλ να ύλοποιήσει αυτή τήν πνευματική έστία, ή όποία θά συναρπάξει και θά έμπνέει τό μεγαλύτερο τμήμα της νέας γενιάς και θά κάμει αυτούς υπερέφανους πού είναι Έβραϊοι.

Στήν πρώτη μου όμιλία κατά τήν προπαρασκευαστική διάσκεψη του Παγκόσμιου Έβραϊκού Συνέδριου πριν 45 χρόνια, τό βασικό μήνυμά μου ήταν μιά προειδοποίηση για τους κινδύνους του έξωτερικού μετώπου, ό κίνδυνος του Χίτλερ. Βασικός σκοπός αυτής της τελευταίας μου προεδρικής όμιλίας είναι να σας προειδοποιήσω για να μετατοπίσουμε τήν προσοχή μας από τό έξωτερικό στό έσωτερικό μέτωπο.

ΤΟ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ένα κεντρικό και από τά σοβαρώτερα προβλήματα πού άντιμετωπίζει ό Έβραϊκός λαός σ' αυτή τή νέα κατάσταση είναι τό ψυχολογικό πρόβλημα. Τίποτε δέν είναι πιο άποφασιστικό στην ζωή ενός λαού από τή ψυχολογία του, όμως, τίποτε δέν είναι δυσκολότερο ν' αλλάξει από τήν από αίώνες ψυχολογία ενός λαού. Επί δύο χιλιάδες χρόνια διωγμών αναπτύξαμε

♦ Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 18

25ον Πληροφοριακόν Δελτίον δημοσιευμάτων του Τύπου

Υπενθυμίζεται στους αναγνώστες των «Χρονικῶν» ἡ παράκλησις ὅπως ἀποστέλλουν (ΚΙΣ - Γραφεῖον Δημοσίων Σχέσεων - Πειραιῶς 46, Ἀθήνα - τ. 145), στό πρωτότυπον ἢ σέ φωτοτυπία κάθε ἐνδιαφέρον δημοσίευμα πού ἔρχεται στήν ἀντίληψί τους. Μέ τόν τρόπον αὐτόν βοηθοῦν τόν κοινό σκοπό τῆς ἐνημερώσεως.

1. ΠΕΡΙ ΕΒΡΑΙΩΝ

Ἡ προσπάθεια ἀποκαταστάσεως του Ναζισμού

Ἐξακολουθοῦν σ' ὁλόκληρο τόν κόσμον οἱ συζητήσεις καί τά δημοσιεύματα γιά τήν προσπάθεια ἀναβιώσεως του Νεοναζισμού. Σημειώνουμε μερικά ἀπό τά κυριώτερα δημοσιεύματα τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων:

♦Στό «Βῆμα» (26/11) «Σαράντα χιλιάδες παλιοί Ἕς - Ἕς ἐπιδιώκουν τή δικαίωσή τους». Ἡ ἐφημερίδα σημειώνει σάν σκάνδαλον τήν κυκλοφορία στήν Ὀλλανδία ἐνός διθυραμβικοῦ βιβλίου γιά τήν ἱστορία τῶν αἱματοβαμμένων «Βάφφεν Ἕς - Ἕς», δηλ. τῶν μαχητικῶν μονάδων αὐτῆς τῆς ὀργανώσεως. Γιά τό ἴδιο θέμα στόν «Ἑλληνικό Βορρά» (11/12). Μέ τίτλον «Οἱ Ναζί θέλουν νά βγοῦν ... ἀγγελούδια» τά «Νέα» (1/12) δημοσιεύουν πληροφορίες γιά τήν προσπάθεια πού γίνεται μέ διάφορες ἐκδόσεις γιά τή διαστρέβλωσι τῆς ἱστορίας μέ τό αἰτιολογικόν ὅτι «οἱ Ναζί δέν γνώριζαν γιά τήν ἐξόντωσι χιλιάδων Ἑβραίων, πολιτῶν καί αἰχμαλώτων πολέμου».

♦Στήν «Ἐστία» δημοσιεύεται ἔρευνα γιά τοὺς Ἀμερικανούς Ναζί πού ἐτοιμάζουν τό συνέδριόν τους στό Σαϊντ Λούις. Ἡ Ἰουδαϊκή Ἐνωσις Ἀμύνης (J.D.L.) λαμβάνει τά κατάλληλα μέτρα ἀμύνης γιατί ὑποστηρίζει ὅτι οἱ Ναζισταί εἶναι πάντα ἐπικίνδυνοι (20/12).

Οἱ Ἑβραῖες πρωτοπόρες

Στά «Ἐπίκαιρα» (24/11) δημοσιεύεται ἡ παρακάτω ἔρευνα:

Μέ τό θέμα του φεμινισμοῦ ἀπό ἱστορικῆς ἀπό-

ψεως καί μέ τή θέση τῆς γυναίκα στοῦ Ἰσραήλ εἰδικώτερα ἔχει ἀσχοληθῆ ὁ δημοσιογράφος Δημήτρης Χατζόπουλος. Πρόσφατα πῆρε μέρος στίς ἐκδηλώσεις του Λυκείου Ἑλληνίδων Ἄργους, πού κύριο ἀντικείμενό τους ἦταν ἡ θέση τῆς γυναίκα στοῦ κόσμου καί στήν ἱστορία.

● Ποιά εἶναι ἡ θέση τῆς γυναίκα στήν ἱστορία, κ. Χατζόπουλε;

— Κατά τή βάρβαρη - ἄς τήν ποῦμε ἔτσι - περίοδο ἡ γυναίκα εἶναι ὁ κύριος παράγοντας τῆς οἰκογένειας καί τῆς κοινωνίας, γιατί μόνο αὐτή γνωρίζει τά παιδιά, πού φωνάζουν πατέρες ὄλους ἀπολύτως τοὺς ἄνδρες καί αὐτοαποκαλοῦνται ἀδελφία, γιατί δέν ἀποκλείεται νά εἶναι καί ὁμοπάτριοι ἀδελφοί. Τό ἴδιο συμβαίνει καί κατά τήν ἄγρια περίοδο. Καί οἱ δύο αὐτές περίοδοι εἶναι γνωστές σάν γυναικοκρατικές. Ἡ γυναίκα δίνει τό ὄνομά της στά παιδιά, ἀλλά ἐξακολουθεῖ νά θεωρεῖται κοινό κτῆμα. Κατά τήν περίοδο του πολιτισμοῦ ἡ κοινοκτημοσύνη τῶν γυναικῶν, ἀλλά καί ἡ γυναικοκρατία τερματίζεται. Ἡ μονογαμία συνετέλεσε στήν ἄτυχη καί ὑπερβολική ποδοπάτηση τῆς γυναίκα. Μέ τήν πάροδο του χρόνου καί εἰδικά στή χώρα μας ἡ θέση τῆς γυναίκα ἔχει βελτιωθῆ. Πιστεύω, ὅμως, ὅτι ἡ πιό προοδευμένη γυναίκα στόν εὐαίσθητο χῶρο τῆς Μεσογείου εἶναι ἡ γυναίκα του Ἰσραήλ. Εἶναι ἡ πρώτη γυναίκα πού στρατεύθηκε καί ἡ πρώτη πού ἔσπασε τά κατά ἀποκλειστικότητα θεωρούμενα ἀνδρικά ἐπαγγέλματα καί διέπρεψε στόν πολιτικό στίβο.

«Νέα»

Ἡ Σουηδὸς σκηνοθέτης Μπέργκμαν μιλά γιά τήν τελευταία ταινία του: «Τό αὐγό του φιδιοῦ». Θέμα της εἶναι ἡ ἀνοδος του ναζισμού στό Βερολίνο του 1923, εἰδωμένη μέσα ἀπό τήν καθημερινή ζωή ἐνός Ἑβραίου καί μιᾶς τραγουδίστριας του καμπαρέ (3/12). Γιά τό ἴδιο «Θεσσαλονίκη» (21, 22, 23/12).

Ἀθηναϊκός Τύπος

Δημοσίευμα τῆς εἰδήσεως γιά τήν καταδίκη του Ὀλλανδοῦ ἐκατομμυριούχου - ἐμπόρου ἔργων τέχνης Π. Μέντεν, σέ δεκαπενταετῆ κάθειρξη γιά ἐγκλήματα κατά τῶν Ἑβραίων, στή διάρκεια του τελευταίου πολέμου (15/12).

«Ἐστία»

Σέ χρονογράφημα τοῦ Π. Παπαδούκα μέ τίτλον «Τά ὀξύμωρα» γράφει μεταξύ ἄλλων: «Ἕλληνας ἀνατροπὴν καθιερωμένων πεποιθήσεων, καλούμεθα νά ἐπισημάνωμεν εἰς τό Ἰσραήλ. Ὑπῆρχε διαδεδομένη ἡ ἀντίληψις, ὅτι οἱ ἀνήκοντες εἰς τήν Ἰσραηλινήν φυλὴν δέν διεκρίνοντο διὰ μαχητικόν πνεῦμα, ἐνῶ ὑπερεῖχαν εἰς τά οἰκονομικά θέματα, εἰς τά ὁποῖα ἦσαν ἀκατανίκητοι. Ὄταν, ὁμῶς, ἴδρυσαν ἰδικόν των κράτος, διέψευσαν καί τὰς δύο αὐτάς προκαταλήψεις. Κατά τοὺς συντόμους πολέμους πού διεξήγαγαν, ἀνεδείχθησαν γενναῖοι καί ἀξιοθαύμαστοι μαχηταί, ἐνῶ εἰς τά οἰκονομικά, ὅπου ἐθεωροῦντο ἐξ ἴσου ἀκαταμάχητοι, δέν τά πᾶνε καθόλου καλά!

Ἰθναναϊκός Τύπος

Μεταξύ τῶν νέων βραβείων πού προκήρυξε ἡ Ἀκαδημία Ἰθναναίων γιά τό 1978 εἶναι καί Βραβεῖον 50.000 δρχ. Ἡλία Γ. Μαρλολοπούλου διά τήν πληρεστέραν πραγματεῖαν ἀναφερομένην εἰς τὰς τουρκικάς ὠμότητας, βαρβαρότητας καί παραβιάσεις τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων εἰς βάρος τῶν Ἰθναναίων, Ἀρμενίων, Κούρδων, Ἰβραίων καί ἄλλων ἐθνοτήτων, αἱ ὁποῖαι εὐρέθησαν ὑπό τόν τουρκικόν ζυγόν εἰς τήν βαλκανικήν χερσόνησον, τήν Κωνσταντινούπολιν, τήν Μικράν Ἀσίαν, τήν Κύπρον καί ἀλλαχοῦ.

2. ΠΕΡΙ ΙΣΡΑΗΛ

Ἰθναναϊκός ἐμμονή

Μέ τόν παραπάνω τίτλον ὁ Ἐκδότης τοῦ «Δελτίου Διοικήσεως Ἰθναναϊκῶν» κ. Ἰωάν. Παπαμιχαλάκης ἐξετάζει τό θέμα τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Κράτους τοῦ Ἰσραήλ ἀπό τήν Ἰθνανα. Ἀφοῦ χαρακτηρίζει τήν στάσι τῆς Ἰθνανα ὡς «ἀθναναϊκόν ἐμμονήν» καταλήγει: «Κάποτε πρέπει νά ἐπικρατήσῃ ἡ συγγνή λογική, ἡ ὁποῖα εἶναι ἄλλωστε σύμφωνος μέ τήν καλλιέργειαν πού διαθέτει ἡ ἀνθρωπότης εἰς τό πεδῖον τῆς προωθήσεως τυπικῶς καί οὐσιαστικῶς τῶν διεθνῶν κρατικῶν, νομικῶν καί ἀνθρωπίνων σχέσεων, προσπάθεια μάλιστα πού αὐτήν τήν στιγμήν εὐρίσκειται εἰς πλήρη ἀκμήν».

Τό ταξίδι τοῦ Σαντάτ στήν Ἰερουσαλήμ

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐπισκέψεως Σαντάτ στό Ἰσραήλ στόν Ἰθναναϊκόν Τύπον ἐδημοσιεύθησαν πολλά ἄρθρα γιά τή χώρα καί τοὺς ἀνθρώπους της. Ἀπό τά πιό χαρακτηριστικά εἶναι:

♦ Τοῦ κ. Γ. Λασκαρίδη στή «Βραδυνή» (29/11): «Ἰερουσαλήμ: Μία πόλι χωρίς ταυτότητα», ὅπου ἀναφέρει ὅτι οἱ Ἅγιοι Τόποι τριῶν ἀπό τίς μεγαλύτερες θρησκείες τοῦ κόσμου εἶναι τό μεγαλύτερο ἀτού στίς διαπραγματεύσεις.

♦ Στά «Νέα» (26/11) γιά τόν «τριακονταετή πόλεμο μεταξύ Ἰσραήλ καί Αἰγύπτου», πού «ὄλοι μας πληρώσαμε τό δικό τους πόλεμο...»

♦ Ὁ κ. Κ. Γαλανόπουλος στή «Βραδυνή» (3/12) παρου-

σιάζει ἕνα χαρακτηριστικόν πορτραῖτον τοῦ Μπεγκίν πού «Ἀπό γεράκι ἔγινε περιστέρι».

♦ Στό «Ἐμπρός» (9/12) δημοσιεύεται συνέντευξις τοῦ Μονσινιόρ Π. Ροσσάνο, τῆς Γραμματείας τοῦ Βατικανοῦ ἐπί τῶν μή χριστιανικῶν θρησκειῶν, ὁ Μωαμεθανισμός (Μουσουλμανισμός) καί ὁ Χριστιανισμός ἔχουν κοινή ρίζα τόν Ἀβραάμ. Ἔτσι ἐξηγεῖται γιάτί ὁ Μπεγκίν προσφωνόντας τόν Σαντάτ ἐπεκαλέσθη τόν «κοινό Θεό - τόν κοινό πατέρα Ἀβραάμ».

♦ Στήν «Καθημερινήν» (31/12) ὁ Σπ. Ἀλεξίου γράφει ὅτι ἡ συνάντησις Μπεγκίν - Σαντάτ ἀπετέλεσε «πράξι θρησκευτικῆς ἐνότητος, στό μέρος τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ». Καί συνεχίζει: «Ἐνα ἀπό τά ὄνειρα, τά ὠραῖα ὄνειρα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου ἦταν νά παίξει τό ρόλο τοῦ μεσολαβητῆ μεταξύ Ἰσραήλ καί Ἀράβων μέ ξεκίνημα τήν κοινή πίστιν στόν ἕνα Θεό. Ἐπίσης, στήν Ἀμερική ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἰάκωβος, προκάλεσε συναντήσεις ἐκπροσώπων τῆς Ἰουδαϊκῆς καί Ἰσλαμικῆς θρησκείας μέ στόχο τό διάλογο καί τή δημιουργία ἀτμόσφαιρας συνδιαλλαγῆς, πράγμα πού υἱοθέτησε καί τό Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν. Παράδειγμα, ὅτι ἀναγνωρίζεται αὐτή ἡ θέση καί στάσι τῆς Ὀρθοδοξίας εἶναι ὁ σεβασμός πού τρέφουν Ἰουδαῖοι καί Ἀραβες στό Ἐλληνικό Ὀρθόδοξο Πατριαρχεῖο τῆς Ἰερουσαλήμ. Τέλος, ἡ πρότασι πού ἔγινε πρόσφατα ἀπό τόν Μητροπολίτη Χαλκηδόνης Μελίτωνα γιά τήν ἀντιμετώπισι τῆς βίας μέ διαθρησκευτική συνεργασία, ἀποτελεῖ σαφή ἐνδειξι πῶς ἔχει ὠριμάσει ἡ ἰδέα τῆς καταλλαγῆς μεταξύ τῶν θρησκειῶν καί τῆς προσπάθειάς τους σέ κοινούς πανανθρώπινους σκοπούς».

«Ἡ Φωνή τῆς ΓΣΕΕ»

Ρεπορτάζ γιά τό Ἰσραήλ, πού τό ἐπισκέφθη ἀντιπροσωπεῖα τῆς ΓΣΕΕ προσκεκλημένη τῆς «Χισταντρούτ». Μεταξύ ἄλλων συνάντησαν καί τόν Ἀβρ. Μπεναρόγια, τόν μόνον ἐπιζῶντα ἀπό τοὺς ἰδρυτάς τῆς ΓΣΕΕ, τό 1918. Εἶναι 95 χρόνων κί ἔχει πλήρη πνευματική διαύγεια καί ψυχική καί σωματική ὑγεία (30/11).

«Ἐλευθεροτυπία»

Ὁ Ν. Δεληπέτρος, σέ ἄρθρο του, ἐξυμνεῖ τή «διαθρησκευτική ἱεραποστολή» πού ἔχει ἀρχίσει ὁ Μητροπολίτης Μελίτης «μέ τήν συνεργασία ἐπιφανῶν πνευματικῶν προσωπικοτήτων τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοῦ Ἰσλαμισμού, τοῦ Βουδδισμού καί τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ» (25/12).

«Ἐλευθεροτυπία»

«Ἐνας μικρός ἄθλιος Ἰβραῖος, κακός καί ἀπληστος» ἦταν κατά τόν Γκαϊμπελς ὁ Τσάρλυ Τσάπλιν (29/12).

ΤΟ ΕΒΡΑΪΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Στίς μέρες μας νοιώσαμε τήν έντονη συγκίνηση καί τήν μεγάλη χαρά πού δίνει ή πραγματοποίησης ενός όνειρου. Γιατί αλήθεια χρόνια τώρα ό Έβραϊσμός τής Ελλάδος έπιθυμοῦσε ν' αποκτήση ένα Μουσείο.

Άραγε τί είναι αυτό πού στό τόσο πολύτιμο, τό τόσο τέλειο στήν μικρότητά του αυτό Μουσείο, μάς συνεκλόνησε βαθύτατα; Είναι άσφαλώς τό ότι φέρνουνε στή μνήμη μας τίς προγονικές φυσιογνωμίες, αυτές πού έφυγαν είτε μέ τό όλοκαύτωμα, είτε φυσιολογικά, βρίσκομε καί ξαναζοῦμε, μέ όσα πολύτιμα άφισαν πίσω τους, έναν τρόπο ζωής, τήν προσήλωσί τους στόν Έβραϊσμό, τήν θαυμαστή παράδοση πού θέλησαν νά διαφυλάξουν για νά μάς παραδώσουν. Τέλος, είναι μιά αγάπη για μάς, τά παιδιά μας, καί τά έγγόνια μας, πού εκδηλώνεται μέ κάθε αντικείμενο, μικρό ή μεγάλο, πού είναι κλεισμένο στίς προθήκες αυτού του Μουσείου.

Όλος αυτός ό συναισθηματισμός βρήκε τήν τέλεια έκφρασί του καί τήν θέση του τήν σωστή, στά χέρια του κ. Ν. Σταυρουλάκη: Γνώστης τής Ιστορίας τής τέχνης καί τής Βίβλου παρέλαβε ένα θησαυρό πού ζοῦσε χωρίς ζωή, πού φώναζε χωρίς φωνή καί του έδωσε ΠΝΟΗ. Άκούραστος, μέ πολύ στοργή κι' αγάπη, καθάρισε, ταξιόμησε καί τέλος παρουσίασε ό,τι πολύτιμον του έμπιστεύτηκαν ό ΟΠΑΪΕ, τό ΚΙΣ καί οι Έβραϊκές οικογένειες.

Επίσης, παρουσίασε όσα μόνος του ανέκάλυψε σέ πατάρια, ντουλάπια, αποθήκες, νεκροταφεία καί Συναγωγές των Κοινοτήτων όλης τής Ελλάδος. Έτσι βλέπουμε: Ένθυμήματα του Όλοκαυτώματος, θρησκευτικά αντικείμενα, τό Σέφερ — τορά (Τό Τίκ) από τά Γιάννενα μέ τά άσημένα ριμονίμ, λίγα βιβλία παλιά, χρυσοκέντητα μεταξωτά καί βελούδινα παπλώματα καί μαξιλάρια, άσημένα μεγκιλώτ, κεντουμπώτ, ρούχα αντιπροσωπευτικά τής έποχής τους (γιλέκα, πουκαμίσε, μαντήλια κεφαλής, ζώνες άσημένιες, καί πολλά κοσμήματα).

Στό πρόσωπο του φίλου Ν. Σταυρουλάκη πιστεύω ότι αποκτήσαμε τον άψογο διευθυντή πού σαν καλλιτέχνης καί ό ίδιος, αναζήτησε τήν τελειότητα, έτσι ώστε σήμερα τό Μουσείο μας άν καί τόσο μικρό νά μπορη νά συναγωνισθῆ, άνάλογα, άλλα μουσειά.

Μέ τήν εύχή ότι γρήγορα θά έχομε τήν χαρά καί τήν ικανοποίησι νά τό δοῦμε νά μεγαλώνη χάρις στήν φροντίδα καί τήν προσφορά όλων μας, έλπίζομε ότι θά μάς δοθῆ ή εύκαιρία νά ξαναμιλήσουμε γι' αυτό.

Γιόλα Μπαρούχ

Μεγάλος Βυζαντινός ναός άνεκαλύφθη στήν Ίερουσαλήμ

Μιά έντειχισμένη Έλληνική έπιγραφή πού άπεκάλυψε στήν Έβραϊκή συνοικία των Ίεροσολύμων ό καθηγητής Νάχμαν Άβιγκάντ έπεβεβαίωσε τήν αποκάλυψη μιās εκ των μεγαλυτέρων εκκλησιών του Βυζαντινου κόσμου, τής «Νέας». Η έπιγραφή είναι αφιερωμένη στον Βυζαντινό αυτοκράτωρα Ίουστινιανό, πού σύμφωνα μέ ιστορικές πηγές εκτίσε τή «Νέα». Παρά τό γεγονός ότι αρχαιολόγοι είχαν ανακαλύψει ίχνη τής θρυλικής αυτής εκκλησίας κατά τά πρόσφατα έτη ή έπιγραφή αποτελεί τήν πρώτη άπτή άποδειξι τής ταυτότητος του κτίσματος. Τό κτίσμα αυτό έχει περιγράψει ό Προκόπιος από τήν Καισαρεία, πού ήταν ιστορικός τής Αύλης του Αυτοκράτορος τον δον αιώνα μ. Χ.

Ό Προκόπιος αναφέρει σχετικά στά γραπτά του «Στήν Ίερουσαλήμ αφιέρωσε (ό Αυτοκράτωρ Ίουστινιανός) στήν Θεομήτορα ένα ιερό, πού δέν μποροῦσε νά συγκριθῆ μέ κανένα άλλο. Τό Ίερό όνομάσθηκε από τους κατοίκους «Νέα Έκκλησία».

Η εκκλησία εγκαινιάσθηκε τό 543 μ. Χ. καί κατεστράφη από δυνατό σεισμό τον 8 αιώνα. Άν καί ή ακριβής της τοποθεσία στή σημερινή Έβραϊκή συνοικία φαίνεται καθαρά στό αρχαιομωσαϊκό Μαντέμπα, πού απεικονίζει τήν πόλι τής Ίερουσαλήμ, τά ίχνη του μεγάλου αυτού κτίσματος είχαν εξαφανισθει σχεδόν τελείως. Τό 1970 ό Καθηγητής Άβιγκάντ ανέκάλυψε στήν περιοχή τείχος πάχους 6,5 μέτρων αλλά καί άλλα έρείπια πού έδειχναν καθαρά ότι τό κτίσμα ήταν εκκλησία. Δύο χρόνια άργότερα άλλη αρχαιολογική άποστολή απέκάλυψε τήν γωνία του κτίσματος πού φαινόταν νά είναι ή νοτιοανατολική γωνία τής «Νέας». Τέλος, στίς περυσινές ανασκαφές ό καθηγητής Άβιγκάντ καί ή ομάδα του, ανέκάλυψε ένα τεράστιο υπόγειο άψιδωτό κτίσμα στήν ίδια περιοχή. Τό κτίσμα έχει ύψος 10 μέτρων, μήκος 30 μέτρων καί χωρίζεται σέ πολλές αίθουσες. Η ανακάλυψις τής έπιγραφής ήρθε νά επιβεβαιώση ότι πράγματι τό έντυπωσιακό κτίσμα άνήκει στήν «Νέα» εκκλησία πού εκτίσε ό Ίουστινιανός.

Τά έρείπια τής «Νέας» βρίσκονται σήμερα κατά τό ήμισυ στήν Έβραϊκή συνοικία τής Ίερουσαλήμ καί κατά τό άλλο ήμισυ στή Μουσουλμανική συνοικία τής παλαιās πόλεως. Τό τμήμα πού άνεκαλύφθη στήν Έβραϊκή συνοικία άνεστηλώθη μερικώς καί θά άνοίξη σύντομα για τό κοινό.

Η ΕΒΡΑΪΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Μιά άγνωστη άλλά ζωντανή πηγή γνώσεων

“Αν κανείς ανατρέξει σ’ όλη τήν ‘Εβραϊκή Λαογραφία, σ’ όλους τούς μύθους και τούς θρύλους, τίσ ιστορίες και τά παραμύθια, τά τραγούδια και τά ανέκδοτα, τίσ παραβολές και τά αινίγματα, τίσ μεταφορές και τίσ αλληγορίες πού επί αιώνες έγαλούχησαν και έθρεψαν εκατομμύρια ‘Εβραίων, άνδρων και γυναικών, θά ανακαλύψει μέσα σ’ όλα αυτά μιά πολύ γνωστή σ’ όλους μας φυσιογνωμία, τό πολυσύνθετο πορτραίτο του ‘Εβραϊκού λαού.

♦ Πώς είναι δυνατόν νά υπάρχει μιά τέτοια καταπληκτική όμοιογένεια ανάμεσα στό τόσο ποικιλόμορφο λαογραφικό ύλικό;

Τουλάχιστο, σέ ότι άφορᾷ τήν ‘Εβραϊκή Ιστορική έμπειρία τής Διασποράς, υπάρχουν πάρα πολλές όμοιότητες και παραλληλισμοί για κάθε έποχή και για κάθε γῆ. Πουθενά οί ‘Εβραίοι δέν ρίζωσαν για πολύ καιρό, παντού υπήρξαν περιπλανώμενοι και καταδιωγμένοι, και φυσικό είναι ή λαογραφία τους ν’ αποτελεί τή πιστή χρονικογράφηση αυτών τών Ιστορικών έμπειριών τους. ‘Επιπλέον, δέν μπορούμε νά παραβλέπουμε τό γεγονός ότι οί ‘Εβραίοι, σέ όλα τά χρόνια τής Διασποράς, διατήρησαν τήν έθνικο - θρησκευτικό - πολιτιστική τους ταυτότητα, γεγονός πού αποτελεί ένα άπράμιλλο Ιστορικό φαινόμενο.

Σάν τά όρφανά παιδιά πού δέν έχουν πατέρα για νά τά προστατέψει, οὔτε σπίτι πού νά μπορούν νά τό θεωρήσουν δικό τους, ανάπτυξαν μιά βαθειά συναισθηματική ανασφάλεια. Μπροστά σ’ αυτή τήν ανασφάλεια, ή μόνη παρηγοριά πού είχαν ήταν ή θρησκευτική τους άφοσίωση στόν ‘Ιουδαϊσμό και ή ένασχόλησή τους μέ τή θρησκευτική τους φιλολογία, τής οποίας, άλλωστε, αποτελούσε ή ‘Εβραϊκή λαογραφία σπουδαίο τμήμα. Τά ιερά συγγράμματα, όπως τό Ταλμούδ και τό Μιντράς, αποτελούν άστήρευτες πηγές από θρύλους, μύθους και παραβολές του ‘Εβραϊκού λαού. Μέ τή σχεδόν άκατάπαυστη μελέτη αυτής τής φιλολογίας - σάν μιά θρησκευτική έπιταγή - ό ‘Εβραϊός σέ κάθε γενιά και σέ κάθε χώρα, άπορρόφησε αυτά τά στοιχειά τής λαογραφίας, σέ σημείο πού αυτά άφησαν τή σφραγίδα τους πάνω σ’ όλη τή πολιτιστική ζωή του ‘Εβραίου.

Αυτή ή γενική και άκατάπαυστη διανοητική δραστηριότητα τών ‘Εβραίων οδήγησε, μέ τή πάροδο τών αιώνων, στην άνάπτυξη ενός έκλεπτυσμένου,

‘Ιουδαϊκά Θέματα

άκριβολόγου, ευαισθητοποιημένου και καλά άκονισμένου νοῦ, όπως και σέ μιά άσυνήθιστη ένασχόληση μέ άφηρημένες ιδέες και φιλοσοφικούς στοχασμούς.

‘Επί δύομιση χρόνια οί Ταλμουδικές σχολές του Σαμμάι (1) και του ‘Ιλλέλ (2) συζητούσαν ένα πρόβλημα χωρίς νά μπορούν νά τό λύσουν. Οί μαθητές του Σαμμάι υποστήριζαν ότι θά ήταν καλύτερα για τόν άνθρωπο αν δέν είχε ποτέ δημιουργηθεί. Οί άκόλουθοι του ‘Ιλλέλ, πάλι, υποστήριζαν ότι καλώς δημιουργήθηκε. Τελικά, οί δύο σχολές έλυσαν τή διαφωνία τους μέ έναν συμβιβασμό: **“Οτι, θά ήταν καλύτερα αν δέν είχε δημιουργηθεί ό άνθρωπος, αλλά έφόσον υπάρχει τώρα πάνω στη γῆ, είναι καθήκον του νά ζει τίμια και έναρέτα.**

Μερικές φορές αυτή ή υπερανεπτυγμένη άρετή για πνευματικές άσκήσεις, αυτό τό πάθος για διανοητικούς άκροβατισμούς, οδήγησε σέ μιά πνευματική στείρωση πού, τελικά, κατέστρεψε τούς ίδιους τούς στόχους της. Αυτές οί άκαρπες διανοητικές άσκήσεις προκάλεσαν τά καυτά σχόλια ενός νομοδιδάσκου, πού είχε έμπλακεί σέ μιά άτέρμονη συζήτηση μέ κάποιον σοφιστή: «Δέν είσαι από τήν Πομπεντίτα (3), όπου περνούν τόν έλέφαντα μέσα από τήν τρύπα μιάς βελόνας;» Πολλές φορές τέτοιες συζητήσεις κατέληγαν σέ ένα φαῦλο κύκλο, από όπου ήταν δύσκολο νά ξεφύγει κανείς και νά καταλήξει σέ κάποιο συγκεκριμένο συμπέρασμα.

Χαρακτηριστική είναι εκείνου του ραββίνου, πού ήταν ικανός νά βλέπει όλες τίσ πλευρές ενός ζητήματος: Μιά ήμέρα, λοιπόν, τόν επισκέφθηκε ένας άνδρας και του ζήτησε νά του χορηγήσει διαζύγιο. «Τί έχεις έναντίον τής γυναίκας σου», ρώτησε μέ σοβαρότητα ό ραββίνος; Και εκείνος άρχισε νά άπαριθμεί τά παράπονά του. «‘Εχεις δίκιο», συμφώνησε μαζί του ό ραββίνος. Κατόπιν, στράφηκε προς τή γυναίκα, λέγοντας: «Τώρα άς ακούσουμε και τή δική σου άποψη». ‘Η γυναίκα, μέ τή σειρά της, άρχισε νά περιγράφει τή σκληρή μεταχείριση πού υπόφερε από τόν άνδρα της. ‘Ο ραββίνος άκουγε τήν έξιστόρησή της φανερά στενοχωρημένος. «‘Εχεις δίκιο», τής λέει όταν τελείωσε. ‘Οπότε, ή γυναίκα του ραββίνου πού ήταν παρούσα, αναφώνησε: «Πώς είναι δυνατό; Σίγουρα, δέν μπορούν κι οί δύο νά έχουν δίκιο!» ‘Ο ραββίνος συλλογίσθηκε για λίγο και μετά τής άπάντησε: «Και έσύ έχεις δίκιο!»

Γενικά, οί ραββίνοι τής έποχής του Ταλμούδ στην προσπάθειά τους νά κάνουν όσο τό δυνατόν πίο κατανοητές τίσ διδασκαλίες τους, άντλησαν έλεύθερα από τό πλούσιο λαογραφικό ύλικό, προσαρμόζοντάς το, μέ μεγάλη έπιδεξιότητα, μέσα στά διδακτικά τους ρητά, τίσ ήθικές διδασκαλίες και τίσ θρησκευτικές συζητήσεις. Αυτή ή τακτική, τής χρησιμοποίησεως τών αρχαίων θρύλων και παραβολών για παιδαγωγικούς σκοπούς, συνεχίσθηκε από τούς ραββίνους όλων τών

μεταγενεστέρων εποχών.

Στό Ταλμούδ τίθεται τό ἐξῆς ἐρώτημα: **Γιατί ὁ Θεός δημιούργησε ἕναν Ἀδάμ κι ὄχι πολλούς;**

- «Διότι, ἤθελε ν' ἀποδείξει πώς ἕνας ἄνθρωπος ἰσοδυναμεῖ μέ ἕναν ὀλόκληρο κόσμο. Ἐπίσης, γιά νά διδάξει τούς ἄνθρώπους ὅτι ἐκεῖνος πού σκοτώνει μιά ἀνθρώπινη ὑπαρξη, εἶναι τόσο ἔνοχος σάν νά κατέστρεψε ὀλόκληρο τόν κόσμο. Παρομοίως, ἐκεῖνος πού σώζει τή ζωή ἑνός ἀνθρώπου, ἀξίζει σάν νά εἶχε σώσει ὀλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα».
- «Ὁ Θεός δημιούργησε μόνο ἕναν ἄνθρωπο, ὥστε οἱ ἄνθρωποι νά μή μποροῦν νά αἰσθάνονται ἀνώτεροι ὁ ἕνας ἀπ' τόν ἄλλο, λέγοντας: Κατάγομαι ἀπό ἕναν πιό ἔνδοξο Ἀδάμ ἀπό ὅτι ἐσύ».
- «Δημιούργησε μόνο ἕναν Ἀδάμ, ὥστε οἱ εἰδωλόλατρες νά μή μποροῦν νά ἰσχυρισθοῦν ὅτι, ἐφόσον δημιουργήθηκαν πολλοί ἄνθρωποι ταυτόχρονα, θά πρέπει νά ὑπάρχουν περισσότεροι τοῦ ἑνός Θεοῦ».
- «Δημιούργησε, τέλος, ἕναν Ἀδάμ μόνο γιά νά διακηρύξει τήν παντοδυναμία Του καί τή μεγαλωσύνη Του. Ὁ κατασκευαστής κερμάτων, χρησιμοποιεῖ ἕνα καλούπι κι ὅλα τά κέρματα εἶναι πανομοιότητα. Ἀλλ' ὁ Βασιλεύς τῶν Βασιλέων, δημιούργησε ὀλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα ἀπό τό καλούπι τοῦ πρωτόπλαστου Ἀδάμ, καί κανένας ἄνθρωπος δέν εἶναι ὀλόιδιος μ' ἕναν ἄλλον. Γι' αὐτό κάθε ἄτομο πρέπει νά σέβεται τόν ἑαυτό του καί νά διακηρύσσει μέ ὑπερηφάνεια: Γιά χάρη μου δημιούργησε ὁ Θεός τόν κόσμο!»

Μέ τήν ἀνθρωποποιητική τέχνη τοῦ μύθου, ἥρωες σάν τόν Μωϋσῆ, τόν Ἰερεμία καί τόν Ἰλλέλ ἔχουν καταστει πλέον σάν μέλη τῆς ἴδιας τῆς οἰκογένειάς μας. Ἀκόμη κι ὁ Θεός ἔχει περάσει μέσα ἀπ' αὐτόν τόν λαογραφικό μετασχηματισμό. Πάρα πολύ ἐπιγραμματικά παρατηρεῖ ὁ καθηγητής Η. Slonimsky: «Πουθενά ἄλλοῦ δέν παρουσιάζεται ὁ Θεός τόσο ἀνθρώπινα, δέν βρίσκεται τόσο κοντά στόν ἄνθρωπο, τόσο σφιχταγκαλιασμένος μαζί του, ὅπως στό Μιντράς... Ὁ Θεός δέν ἔχει γίνει ἀπλῶς «ἀνθρώπινος», ἀλλά ἔχει γίνει ἕνας Ἑβραῖος, ἕνας ἡλικιωμένος μέ μακρυά γενειάδα Ἑβραῖος».

Αὐτή ἡ ἀμεσότητα στίς σχέσεις ἀνθρώπου καί Θεοῦ, πού διαπνέει ὅλη τήν Ἰουδαϊκή λαογραφία, ἀποκαλύπτεται πολύ ὡραία στήν ἀκόλουθη Χασσιδική ἱστορία: Μιά ἡμέρα τοῦ Κιπούρ ἕνας φτωχός ράφτης ἀπευθύνεται μέ τά ἐξῆς λόγια πρὸς τόν Οὐράνιο Κριτή του. «Ἐχω διαπράξει μόνο ἀσήμαντα παραπτώματα· ἀλλ' Ἐσύ, Θεέ μου, ἔχεις διαπράξει τρομερές ἀμαρτίες. Ἐχεις πάρει μωρά ἀπό τήν ἀγκαλιά τῆς μητέρας τους, καί μητέρες ἀπό τά μωρά τους. Ἄς φανοῦμε συμβιβαστικοί: Ἐσύ θά συγχωρέσης ἐμένα, κι ἐγώ θά συγχωρέσω Ἐσένα». Καί ὁ Ράβ Λεβή Γιτσακ ἀπό τό Μπερντίσεβ⁽⁵⁾, παρατήρησε τόν ράφτη: «Γιατί τόν ἀπάλλαξες τόσο εὐκολα; Θά μπορούσες νά ζητήσεις τή λύτρωση ὀλόκληρου τοῦ Ἰσραήλ!»

Ἡ Ἑβραϊκή λαογραφία ἀσχολεῖται μέ τόν οὐρανὸν καί τή γῆ, τόν Παράδεισο καί τόν Ἄδη, τό καλὸ καί τό κακὸ, τό φυσικὸ καί τό ὑπερφυσικὸ, τό πνευματικὸ καί τό ὑλιστικὸ, τό ἱερό καί τό ἀκάθαρτο. Μέσα ἀπὸ ἀναρίθμητους θρύλους περνᾶνε οἱ Πατριάρχες καί οἱ

Ἡ ταφόπετρα τοῦ Ραββίνου Levi Isaac ben Meir ἀπὸ τό Μπερντίσεβ.

Προφήτες, οἱ Ἑβραῖοι βασιλιάδες καί οἱ ἥρωες, οἱ σοφοί καί οἱ ἐπιστήμονες, οἱ ἅγιοι καί οἱ ἁμαρτωλοί, οἱ μάρτυρες καί οἱ ἀποστάτες, οἱ ἐμπειρικοί καί οἱ μυστικιστές, οἱ ἄνθρωποι τῆς πίστες καί οἱ ἄνθρωποι μέ τήν λίγη πίστη. Ὁ βασικός στόχος ὄλων αὐτῶν τῶν ἱστοριῶν εἶναι διδακτικός - νά διεγείρει τόν Ἑβραῖο, μέσα ἀπὸ τά παραδείγματα τῶν διακεκριμένων προγόνων του πρὸς τό καλὸ, τή τιμιότητα καί τήν εὐθύτητα. Ἄλλες φορές πάλι, στόχος τους εἶναι νά παρηγορήσουν καί νά φέρουν τήν ἐλπίδα στοὺς κατατρεγμένους καί τοὺς δυστυχισμένους, καί νά συμβιβάσει τόν ἀπλοϊκὸ καί λυπημένο ἄνθρωπο μέ τόν Οὐράνιο, Πάνσοφο καί Πανάγαθο Πατέρα του.

Ὁ Τολστόϊ ἐγράψε στό 1880 γι' αὐτὴ τὴ λαογραφία, τά ἐξῆς: «Περιέχει κάτι τό τελείως εὐγενικό καί συγκινητικὸ μεγάλο... ἡ πολυτιμότερη ἰδιότητά της εἶναι ἡ ἀνησυχία της γιά τά αἰώνια μυστικά τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς».

Παράλληλα μέ αὐτὴ τὴ θεο - κεντρικὴ λαογραφία, ὅπου ἡ θρησκεία κατέχει σπουδαία θέση, οἱ Ἑβραῖοι ἀνάπτυξαν καί μία εὐθυμη, μᾶλλον σατυρικὴ, λαογραφία πού ἀποβλέπει στήν σατυρικοποίηση τῶν ἐχθρῶν τους, στήν εὐθυμοποίηση τῆς τραγικῆς τους καταστάσεως τὴν **ἀνεκδοτολογία**. Ἡ ἴδια ἀναγκαιότητα πού ἔκανε τόν Ἑβραῖο ρεαλιστὴ καί σκεπτόμενο ἄνθρωπο, καί τόν ὥθησε πρὸς τόν Οὐράνιο Πατέρα του καί στή θρησκεία, τόν ὥθησε ἄλλες φορές νά εἰρωνευθεῖ τίς ματαιότητες καί τίς ἀσυναρτησίες τῆς «Ἀνθρώπινης Κωμωδίας». Καί τά δυὸ αὐτὰ φαινόμενα ἀποτελοῦν τόν ἕνα καί αὐτὸ ἀμυντικὸ μηχανισμό, πού βοήθησε τόν Ἑβραῖο νά κρατηθεῖ καί νά ἐπιζήσει.

Στό παρακάτω ἐπεισόδιο διακρίνουμε αὐτὴ τὴν εὐθυμη ὑποταγὴ τοῦ Ἑβραίου στή μοίρα του: Δυὸ Ἑβραῖοι κάθονται καί συζητοῦν γιά τὴ μοίρα τοῦ λαοῦ τους. «Πόσο ἄθλια εἶναι ἡ τύχη μας, λέει ὁ ἕνας»

Πόγκρόμ, διωγμοί, διακρίσεις, ο Χίτλερ, οι Κου - Κλουξ - Κλάν... Σκέπτομαι, αν δέν θά ήταν καλύτερα νά μὴν εἶχαμε ποτέ γεννηθεῖ!» «Βέβαια, ἀπαντάει ὁ ἄλλος, ἀλλά ποιός ἔχει τέτοια τύχη; οὔτε ἕνας στίς 30.000...»

Ὁ Ἑβραῖος δίδαξε τὸν ἑαυτό του πῶς νά γελαῖ. Ποιὸ σπουδαῖο ἀκόμα, δίδαξε τὸν ἑαυτό του, πῶς νά γελαῖ μέ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Αὐτὸ τὸν διευκόλυνε στό νά παίρνει τὰ βάσανά του λιγώτερο σοβαρά. Αὐτὴ ἡ ψυχολογικὴ τάση τῶν Ἑβραίων γιὰ τὸν αὐτοσατυρισμὸ, ἔκανε τὸν Φρόυντ νά παρατηρήσει σ' ἕνα ἀπό τὰ ἔργα του: «Αὐτὴ ἡ ἀποφασιστικὴ γιὰ τὴν αὐτοκριτικὴ, μπορεῖ νά μᾶς ἐξηγήσει γιατί πολλά ἀπό τὰ ωραιότερα ἀνέκδοτα ξεπήδησαν μέσα ἀπὸ τὸν χῶρο... τῆς ἑβραϊκῆς ζωῆς. Ὑπάρχουν ἱστορίες πού ἐφευρέθηκαν ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς Ἑβραῖους, καὶ οἱ ὁποῖες καθοδηγοῦνται ἀπὸ τὴν ἑβραϊκὴν ἰδιορρυθμίαν... Ἀμφιβάλλω ἂν συναντήσῃ κανεὶς ἕναν ἄλλο λαὸ πού νά διακομωδεῖ τόσο ἀνεπιφύλακτα τὴν δικὴν του ἀτέλειαν».

Πολύ σπάνια τὸ Ἑβραϊκὸ χιούμορ εἶναι βάρβαρο ἢ ἄγριο. Συνήθως εἶναι καλόκαρδο, αὐθόρμητο καὶ μέ κάποια φιλοσοφικὴ τάση. Στὴν πραγματικὴ ἐμπειρία τὴν ἠλιθιότητα, τὴν ἀγριότητα, τὴν φιλαργυρία, τὴν ὑποκρισία καὶ τὴν ἀγυρτεία. Σπάνια χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν αὐτὸ - ἔπαινο καὶ συνήθως ἀποκαλύπτεται ἀναγκαστικὸ σέ ὅτι ἀφορᾷ τὴν ἀνθρώπιναν ἀδυναμίαν.

Ἐνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ ἀποκαλούμενα «ἑβραϊκά ἀνέκδοτα» δέν εἶναι καθόλου ἑβραϊκά, ἀλλὰ ἐκφράζουν τὴν χαροποίησιν τῶν διαφόρων ἀντισημιτῶν μέ τὴν γελοιοποίησιν καὶ τὴν συκοφάντισιν τῶν Ἑβραίων. Γι' αὐτὴ τὴν κατηγορίαν τῶν ἀνέκδοτων ἔγραψε ὁ Φρόυντ: «Τὰ ἑβραϊκά ἀνέκδοτα τῶν μη - Ἑβραίων εἶναι, σχεδόν ὅλα, ζωώδεις βωμολοχίαι, ὅπου τὸ πνεῦμα τους χαραμίζεται στὴν κωμικὴ παρουσίασιν τοῦ Ἑβραίου. Τὰ ἑβραϊκά ἀνέκδοτα πού πηγάζουν ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς Ἑβραῖους παραδέχονται τοῦτο, ἀλλὰ ταυτόχρονα, παραδέχονται καὶ τὰ προτερήματα καὶ τὰ μειονεκτήματά του».

Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ σάτιρα καὶ τὸ χιούμορ τῶν Ἑβραίων ἀναπτύχθη καὶ ἀνθίσει στοὺς νεώτερους χρόνους. Ὅμως, καὶ στοὺς Προφῆτες, καὶ ἰδιαίτερα στὰ κείμενα τοῦ Ἀμώς καὶ τοῦ Ἡσαΐα, συναντοῦμε ἐπίσης αὐτὰ τὰ στοιχεῖα. Μέ ἀπαράμιλλη τέχνη μᾶς ἀποκαλύπτουν τὴν ἀδυναμίαν καὶ τὴν ἠλιθιότητα τῶν συγχρόνων τους. Σατυρίζουν τὸν ὑποκριτὴν, τὸν τσιγγούνην, τὸν φιλάργυρον, τὸν διεφθαρμένον, τὸν φιλάρεσκο καὶ τὸν αὐτὸ - ἐγκωμιαζόμενον. Αὐτὲς εἶναι οἱ πηγὲς ἀπ' ὅπου ἐμπνέεται τὰ θέματά της ἡ σύγχρονη Ἑβραϊκὴ λαογραφία. Στίς παροιμίας, τὴν παραβολήν, τὴν ἀλληγορίαν καὶ τὰ ρητὰ τοῦ Ταλμούδ καὶ τοῦ Μιντράς, διακρίνομε τὰ ἴδια ἐκεῖνα χαρακτηριστικὰ μέ τὰ ὁποῖα ταυτίζομε τὸ σύγχρονον Ἑβραϊκὸ χιούμορ, καὶ τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὸ πορτραῖτον τοῦ Ἑβραίου καὶ τοῦ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ.

Η.Σ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 **Shammai**: Ἐζησε στὴν Ἱερουσαλήμ (περ. 50 π.Χ. - 30 μ.Χ.). Ἰδρυτὴς τῆς περίφημης Σχολῆς «Μπέτ - Σαμμάι». Στὴν ἐρμηνείαν τοῦ Νόμου διακρίνετο γιὰ τὴν αὐστηρότητα τῶν ἀπόψεών του.
- 2 **Hillel**: Σύγχρονος τοῦ Σαμμάι. Ἐπικεφαλὴς τῆς περίφημης Σχολῆς «Μπέτ - Ἰλλέλ». Διακρίνετο γιὰ τὴν ἐπιεικίαν του στὴν ἐρμηνείαν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Νόμου, καὶ τὴν πραότητα τοῦ χαρακτῆρος του.
- 3 **Pumbedita**: Πόλις τῆς Βαβυλωνίας, παρά τὸν Εὐφράτη. Ἐδῶ ἀνθίσει σπουδαία Ταλμουδικὴ Ἀκαδημία (περ. 259 μ.Χ. - 1058).
- 4 **Χασσιδισμὸς**: Σπουδαῖο σύγχρονον θρησκευτικὸν κίνημα. Ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν περίφημον Ἰσραὴλ μὲν Ἐλιέζερ Μπάαλ Σέμ Τόβ, στίς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνα. Εἶχε μεγάλη ἀπήχησιν στό λαὸν καὶ ἰδιαίτερα, στοὺς Ἑβραῖους τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Ρωσίας. Βασικὴ ἀρχὴ τοῦ Χασσιδισμοῦ εἶναι ἡ ὑπηρεσία τοῦ Θεοῦ μέσα ἀπὸ αἴσθημα χαρᾶς.
- 5 **Berdichev**: Πόλις τῆς Οὐκρανίας. Ὁ Ραββὶ Λεβά Γιτσχάκ (περ. 1740 - 1810) ὑπῆρξε ἀπὸ τὴν μεγαλύτερον προσωπικότητα τοῦ Χασσιδισμοῦ.

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרון תולדות

Μηνιαῖον ὄργανον τοῦ Κεντρικοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑλλάδος
Γραφεῖα: Πειραιῶς 46, Ἀθῆναι (106) - Τηλέφ. 52.29.153

Ἐπεύθυνος συμφώνως τῷ νόμῳ: Ὁ Πρόεδρος τοῦ Κ.Ι.Σ. Δανιὴλ Ἀλχανάτης (Πειραιῶς 46 - Ἀθῆναι)

Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος τῆς Ἐνώσεως Συντακτῶν Περιοδικοῦ Τύπου.

Ἐπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαούνης ΕΠΕ, Σπ. Δοντᾶ 10, Ἀθῆναι

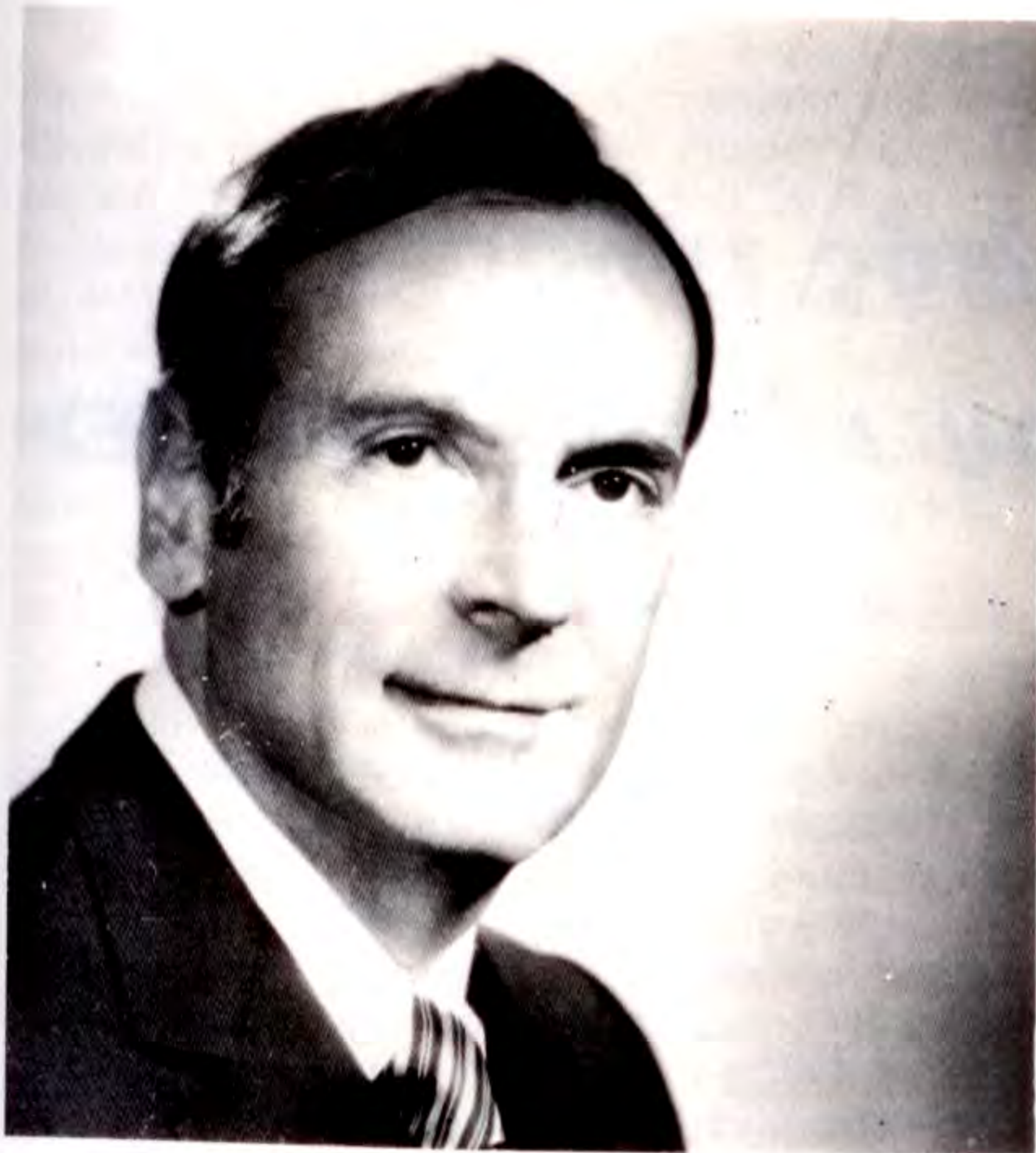
ΤΕΥΧΟΣ 5 ● ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1978 ● ΣΕΒΕΤ 5738

Ὅλοι οἱ γεωργοὶ πού μέ δακρυσμένα μάτια
σπέρνουν
Ἄφθονα στάχια μέ χαρὰ ἀπ' τὸ χωράφι
παίρνουν.
Καὶ ὅλοι οἱ δουλευτάδες πού σκάβουνε τὴ
γῆ βαθειά
Μέ διπλαγαλιές μαζεύουν χειρόβολα πλα-
τειά.

Ψάλμ. 126ος
(Μετάφραση Ἀσέρ Μωϋσῆ)

Ἄν ἕνα σπίτι δέν χτισθῆ μέ τοῦ Θεοῦ τὸ
θέλημα
Μάταιο θ' ἀποδειχθῆ τῆς οἰκοδομῆς τὸ μέ-
λημα.

Ψάλμ. 127ος
(Μετάφραση Ἀσέρ Μωϋσῆ)

Ὁ κ. D. Robinson, νέος πρόεδρος τῆς American Joint Distribution Committee

Νέος Πρόεδρος τῆς American Joint Distribution Committee ἐξελέγη ὁ κ. Donald M. Robinson, ἐξέχων μέλος τῆς Ἑβραϊκῆς Παροικίας τοῦ Πίτσμπουργκ τῆς Πενσυλβανίας.

Ὁ κ. Robinson, γόνος οἰκογενείας πολύ ἀφοσιωμένης εἰς τὰ ἑβραϊκά κοινά, μεγάλωσε σέ ἀτμόσφαιρα ἑβραϊκῆς παραδόσεως καί ἀπό μικρός ἀσχολήθηκε μέ ὅλες τίς φάσεις τῆς ἑβραϊκῆς κοινοτικῆς δραστηριότητος.

Κατά τόν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον ὑπηρέτησε εἰς τό Ἀμερικανικό Ναυτικόν. Μετά τό τέλος τοῦ πολέμου ἐσπούδασε Οἰκονομικά καί Διαχείριση Ἐπιχειρήσεων εἰς τό Πανεπιστήμιον τοῦ Χάρβαρντ. Σήμερα εἶναι ἐπικεφαλῆς ἰδιωτικῆς του ἐπιχειρήσεως ἐπενδύσεων. Ἀφοσιωμένος Σιωνιστής ἐργάστηκε ἔντονα γιά τό Ἰσραήλ.

Εἰς τό ἔργον του ἔχει θερμόν συμπαραστάτην τήν σύζυγόν του Σύλβια, ἡ ὁποία εἶναι Πρόεδρος τοῦ γυναικείου τμήματος τοῦ United Jewish Appeal καί συνοδεύει τόν σύζυγόν της εἰς τὰ ταξίδια του, πού ἔχουν σχέση μέ Ἑβραϊκά Προγράμματα τόσο εἰς τό Ἰσραήλ ὅσον καί στήν Εὐρώπη. Ἡ κ. Robinson ὀργάνωσε στήν Ἀμερική τό πρόγραμμα φιλοξενίας τῶν Ἰσραηλινῶν Ἀναπή-

ρων Πολέμου, πρόγραμμα τό ὁποῖον διανύει τόν τρίτον χρόνον ἐπιτυχίας.

Ὁ κ. Robinson ἀντικατέστησε στήν Προεδρία τῆς A. J. D. C. τόν κ. Jack Weiler.

Οἱ κυρίες τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος τῆς Ἀθήνας γιά τοὺς πλημμοροπαθεῖς

Τό προϊόν τοῦ φετεινοῦ ἐράνου τῶν Κυριῶν τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ἀθηνῶν ἐδόθη στόν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ.κ Σεραφεῖμ, Προκαθήμενο τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, γιά τήν ἐνίσχυσιν τῶν πλημμοροπαθῶν.

Ἐπιτροπή ἀποτελουμένη ἀπό τίς κυρίες Κόβο, Κωνσταντίνη καί Μπεράχα ἐπεσκέφθη τήν Ἀρχιεπισκοπή καί ἐπέδωσε τή σχετική ἐπιταγή μαζί μέ τό παρακάτω ἔγγραφο, ἀπευθυνόμενον πρός τόν Ἀρχιεπίσκοπο:

«Αἱ κυρίαί τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ἀθηνῶν ἔχουσαι, ὁμοῦ μέ ὅλας τάς Ἑλληνίδας, βαθυτάτην συναίσθησιν τοῦ πόνου τῶν πλημμοροπαθῶν, πίνου ὁ ὁποῖος καθίσταται πλέον ἔντονος κατά τάς Ἡμέρας αὐτάς τῶν ἑορτῶν τῆς Χριστιανοσύνης, θέτουσιν εἰς τήν διάθεσίν Σας τό προϊόν τοῦ μεταξύ των διενεργηθέντος ἐράνου ἐκ δραχ. 50.000.

Εἰς τήν ἐνέργειάν μας ταύτην διαπνεόμεθα ἀπό τό συναίσθημα τῆς ἀρωγῆς καί τῆς φιλανθρωπίας, ὅπως αὐτό ἐκπηγάζει ἀπό τήν κοινήν ὄλων μας Παλαιάν Διαθήκην, πρός πάντα ἀναξιοπαθοῦντα — Ἰουδαῖον ἤ μή — τῆς συμπαραστάσεως εἰς τόν πόνον τοῦ κάθε ἀδελφοῦ συνανθρώπου μας.

Προσευχόμεθα καί πιστεύομεν ὅτι ὁ κοινός Θεός μας, ἐν τῇ μεγαλωσύνῃ Του, θά εὐλογήσῃ καί θά ἀνακουφίσῃ τοὺς πληγέντας συνανθρώπους μας.»

Ὁ τύπος δημοσίευσε τήν πληροφορία γιά τήν ἐνέργειαν αὐτήν μέ κολακευτικά σχόλια γιά τή θετική πρωτοβουλία: «Εἶναι ἡ πρώτη φορά πού σημειώνεται στήν Ἑλλάδα μιά τέτοια πρωτοβουλία ἀπό θρησκευτικῆς πλευρᾶς», ἔγραψαν:

♦ Μεταξύ τῶν ἄλλων, ἡ «Ἀκρόπολις» (24/12) ἔγραψε: «Θά διατεθῇ γιά τήν ἐνίσχυσιν καί τήν περίθαλψιν τῶν πλημμοροπαθῶν τῶν τελευταίων θεομηنيῶν τό προϊόν τοῦ ἐφετεινοῦ ἐράνου τῶν Κυριῶν τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ἀθηνῶν, μέσω τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Πρόκειται γιά μιά εὐγενική χειρονομία γεμάτη ἀνθρωπιά, πού ὀφείλουμε νά τήν ἐξάρουμε, ἀκριβῶς γιατί προέρχεται ἀπό ἀνθρώπους μέ τοὺς ὁποίους δέν μᾶς συνδέει κοινή θρησκεία καί δέν γιορτάζουμε κοινές γιορτές. Νοιώθουν ὁμως σάν δικά τους τά προβλήματα τῆς κοινωνίας, στήν ὁποία ζοῦν καί συμπαρίστανται στόν πόνο τῶν συνανθρώπων τους».

עיתונות יהודית שדיתה

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

«**Εβραϊκός τύπος**

πού κάποτε υπήρξε»

Ἡ «Παγκόσμια Ἑνωση Ἑβραίων Δημοσιογράφων» ἐξέδωσε σέ τόμο, μέ τίτλο «Ἑβραϊκός τύπος πού κάποτε υπήρξε» μιά συνοπτική ἱστορία τοῦ Ἑβραϊκοῦ τύπου τῆς Διασπορᾶς μέχρι τό Ὀλοκαύτωμα. Οἱ σελίδες 509 - 510 τοῦ βιβλίου εἶναι ἀφιερωμένες στόν Ἑλληνο - Ἑβραϊκό τύπο. Συντάκτης τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ εἶναι ὁ ὁμόθρησκος πρῶην κάτοικος Θεσσαλονίκης Μ. Ι. Μπενρουμπή, συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Le muet d' Auschwitz».

Τό ἱστορικό ἐνδιαφέρον αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου, πού δημοσιεύουμε σέ μετάφραση παρακάτω, γιά μᾶς τοὺς Ἑβραίους τῆς Ἑλλάδος εἶναι πασιφανές. Φωτίζει ἕναν τομέα πού ἀνθισε ἰδιαίτερα στά προπολεμικά χρόνια καί διεδραμάτισε σπουδαῖο ρόλο στή ζωή τῶν Κοινοτήτων μας.

Ἡ Ἑβραϊκός τύπος στήν Ἑλλάδα

Οἱ Ἑβραϊκές ἐφημερίδες στήν Ἑλλάδα ἐκδόθηκαν στά Λαδίνο, τά Γαλλικά καί τήν Ἑλληνική γλῶσσα. Ἡ «Λά Ρενενσάσια Χουδία», τῆς Σιωνιστικῆς Ὀμοσπονδίας, κυκλοφόρησε σέ δύο γλῶσσες (Λαδίνο, Ἑλληνικά) μεταξύ τῶν ἐτῶν 1937 - 1940. Στή Θεσ/νίκη, μεταξύ τοῦ 1900 - 1936, κυκλοφόρησαν πέντε ἡμερήσιες στή Γαλλική. Ἡ ἀρχαιότερη ὄλων ἦταν «Λέ Ζουρνάλ Ντε - Σαλονίκη». Μεταξύ τῶν ἐτῶν 1923 - 1940 δύο ἐφημερίδες κέρδισαν τήν πλειοψηφία τοῦ γαλλόφωνου Ἑλληνο - Ἑβραϊκοῦ κοινού: «Λά Προγκρέ» καί «Λά Ἰντιπεντάς». Στήν Ἀθήνα κυκλοφόρησαν στήν Ἑλληνική γλῶσσα: «Ἡ φωνή τοῦ Ἰσραήλ» (1934 - 38) καί ἡ «Ἑβραϊκή Ἑστία» (1947 - 63).

Γιά νά εἶναι αὐτή ἡ ἀνασκόπηση τοῦ Ἑβραϊκοῦ τύπου τῆς Ἑλλάδος ὅσο τό δυνατό ἀκριβής, θά διαιρέσουμε τά διάφορα ἔντυπα πού κυκλοφόρησαν σέ τρεῖς κατηγορίες: α) Λαδίνο, β) Γαλλική, καί γ) Ἑλληνική.

Ἐντυπα Λαδίνο — Σέ Γραφή Ρασσί

Ἡ Ἰσπανόφωνος — Λαδίνο — τύπος πρωτοεμφανί-

ζεται στή Θεσ/νίκη τό ἔτος 1875 μέ τήν κυκλοφορία τοῦ ἐβδομαδιαίου ἐντύπου «Λά Ἐποκα», ἀπό τόν Σααδί Λεβή. Ὁ γιός του, Σαμουήλ Σ. Λεβή, ἀνέλαβε ἀργότερα τή σύνταξη τῆς ἐφημερίδας. Ὁ Λεβή, ἂν καί γνώστης τῆς γαλλικῆς, ὑπερασπίσθηκε μέ ζῆλο τά Λαδίνο. Ἡ ἐφημερίδα «Λά Ἐποκα» κάλυψε ἐπί πολλά χρόνια τή δράση τῆς μεγάλης Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος τῆς Θεσ/νίκης. Μεταξύ τῶν ἐτῶν 1890 - 1910 προστέθηκε σ' αὐτό τό ἔντυπο «Λά Ἐποκα Λιτεράρια» (ἡ Φιλολογική Λά - Ἐποκα), συντάκτης τῆς ὁποίας ἦταν ὁ ἔμπειρος συγγραφέας Ἐλιγιάνου Σεμτώβ Ἀρδίτης. Ὁ τελευταῖος ἦταν ἐπίσης συντάκτης τῆς «Λά Λιμπερτά» καί ὁ ἐκδότης τῆς «Ἐλ Πουέβλο».

Τό 1897 κυκλοφόρησε στή Θεσ/νίκη ἡ «Ἐλ - Ἀβενίρ», μέ συντάκτη τόν Σιωνιστή ἡγέτη Δαυίδ Φλωρεντίν, ὁ ὁποῖος υπήρξε καί ὁ ἀνταποκριτής τοῦ «Τζούϊς Κρόνικλ» τοῦ Λονδίνου. Ἡ «Ἐλ - Ἀβενίρ» ἔθεσε ὡς σκοπό τῆς τόν περιορισμό τῆς ἐπιρροῆς τῆς «Λά Ἐποκα», ἡ θέση τῆς ὁποίας δέν ἦταν Σιωνιστική καί ὑποστήριζε τήν ἀφομοίωση. Ὁ Σάμ Λεβή συντάκτης τῆς «Λά Ἐποκα», υπήρξε πολέμιος τοῦ Σιωνισμοῦ.

Ἡ «Ἐλ - Ἀβάντε», ἔκδοση τῆς Σοσιαλιστικῆς Συνομοσπονδίας τῆς Ἑλλάδος, περιέγραψε τοὺς Σιωνιστές ὡς ἀστούς, ὑλιστές, συμφεροντολόγους καί ἱμπεριαλιστές.

Ἡ Σιωνιστική Ὀμοσπονδία καί τά Σιωνιστικά κόμματα τῆς Ἑλλάδος ἦταν ὑποχρεωμένα νά δραστηριοποιηθοῦν καί νά ὑποστηρίζουν τίς ἐφημερίδες πού ὑπερασπίζονται τά δικαιώματα τῶν Ἑβραίων. Γι' αὐτό τόν σκοπό, κυκλοφόρησε κατά τά ἔτη 1937 - 1940 ἡ «Λά Ρενενσάνς Χουδία» σέ δύο γλῶσσες, Λαδίνο καί Ἑλληνικά. Θά ἀναφέρουμε ἐπίσης τό ἔντυπο «Ἐστούντιος Σιωνίστας» στά Λαδίνο καί τά Γαλλικά, πού κυκλοφόρησε τό 1934, ἀπό τήν Ἑνωση Ἑβραίων Νέων τῆς Θεσ/νίκης.

Μεταξύ τῶν ἐφημερίδων πού ἐκδόθηκαν στά Λαδίνο σέ Γραφή - Ρασσί θά ἀναφέρουμε καί τίς: «Λά - Βερντάδ», «Ἐλ - Τιέμπο», «Λά - Ἀκσίον», «Ἐλ - Κομπάτα». Πρέπει ἐπίσης νά σημειώσουμε τήν «Ἐλ -

Κιρμπάτες» (πού στά άρχαία Ίσπανικά σημαίνει «Μαστίγιο»), πού θεωρεΐται ως ή καλύτερη του είδους αυτού, μέ συντάκτη τόν Μωσέ Λεβή αδελφό του συντάκτη τής «Λά Έποκα», καί τίς: «Έλ - Μπουρλόν», «Έλ - Σιμάρ», «Έλ - Ζουγκτόν» καί «Λά - Βερά».

Τό έτος 1892 κυκλοφόρησε στην Έλλάδα από τήν οργάνωση «Τορά βα - Άβοντά», τό μηνιαίο περιοδικό «Ίσραέλ», υπό τήν σύνταξη τών Μωσέ Μπαρτζιλαΐ καί του Άρ. Τσβί Άρκάβι (άργότερα Διευθυντή τής θρησκευτικής βιβλιοθήκης του Έχάλ - Σελομώ, Ίερουσαλήμ - έδρα τής Αρχιραββινείας). Τό περιοδικό αυτό είχε καί μόνιμη Έβραϊκή στήλη.

Στήν Έλλάδα καμμία Λαδίνο έφημερίδα δέν εκδόθηκε μέ λατινικούς χαρακτήρες γιατί ό κόσμος ήταν έξοικωμένος μέ τά έβραϊκά στοιχεία του περίφημου σχολιαστή Ρασσί.

Ό Γαλλόφωνος Τύπος

Άν καί τά Λαδίνο υπήρξε ή μητρική γλώσσα όλων τών Έβραίων τής Θεσ/νίκης καί τής Βορείου Έλλάδος, οί διανοούμενοι τής Θεσ/νίκης έγραφαν, στην πλειοψηφία τους, σέ μία από τίς διεθνείς γλώσσες καί συνήθως στή Γαλλική. Ός έκ τούτου μεταξύ τών έτών 1900 - 36 κυκλοφορούν στή Θεσ/νίκη πέντε ήμερήσιες έφημερίδες στή Γαλλική, πού κάλυπταν όλα τά κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά καί λογοτεχνικά προβλήματα τής μεγάλης αυτής Κοινότητας.

«Λέ Ζουρνάλ Ντε - Σαλονίκη», ή αρχαιότερη όλων, μέ σύνταξη τόν Σεμουέλ Σ. Λεβή. Λίγο άργότερα οί Άλπερτ Ματαράσσο καί Λαζάρ Νεφούση εκδόσαν τήν «Λά Ίντιπεντάς». Αύτή τήν έφημερίδα υποστήριζε καί ό άείμνηστος Γιοσέφ Νεχαμά, διευθυντής του «Κόλ Ίσραέλ Χαβερίμ» (Alliance) έμπειρος συγγραφέας καί ιστορικός μέ πλατιές γνώσεις (1).

Λίγο άργότερα κυκλοφόρησε ή «Λέ Όπινιόν» από τούς Άντουάν Ρούμπενς καί Σάμ Μοδιάνο· ή «Λέ Προγκρέ» (λίγο άργότερα) μέ συντάκτη τόν Σάμ Μοδιάνο καί βοηθό - διευθυντή τόν Γεοσούα Χούλη· τέλος, ή «Λέ Φλαμπο» του Άλπερτ Φρανσές (1936 - 1938) (2).

Εΐναι αυτονόητο πώς τόσες πολλές ημερήσιες έφημερίδες πού απευθύνονταν σέ ένα κοινό 80.000 ατόμων, δέν ήταν δυνατό νά επιζήσουν όλες.

Μεταξύ τών έτών 1923 - 1940 δύο καλές έφημερίδες κυριάρχησαν στό εύρύ γαλλόφωνο Έλληνο - Έβραϊκό κοινό: Η «Λέ Προγκρέ», μέ συντάκτη τόν έξαιρετο δημοσιογράφο πού αναφέραμε παραπάνω, Σάμ Μοδιάνο (3) καί ή «Λά Ίντιπεντάς» άπογευματινή ημερήσια έφημερίδα μέ συντάκτη τόν Μεντές Μπενβένιστε, μέλος του Έλληνικού Κοινοβουλίου καί τόν Έλί Άττάς.

Οί δύο αυτές έφημερίδες πρόσφεραν πολλές καί πολύτιμες υπηρεσίες στόν Έλληνο - έβραϊσμό. Υπερασπίσθηκαν τά δικαιώματα τών Έβραίων καί δημοσίευσαν είδήσεις καί σχόλια γιά τή ζωή τών Έβραίων τής Έλλάδος καί τής Διασποράς, καί κάλυψαν τίς Σιωνιστικές δραστηριότητες καί τίς έπισκέψεις έπιφανών Έβραίων στίς Ίσραηλτικές Κοινότητες τών Βαλκανίων. Αύτές οί έφημερίδες, τέλος, ήταν πλούσιες σέ

άρθρα καί συνεντεύξεις.

Πρέπει νά σημειωθΐ ότι οί εκπρόσωποι του Ίουδαϊσμού καί του Σιωνισμού ήσαν πάντοτε εύπρόσδεκτοι από τίς έπίσημες Έλληνικές αρχές. Έπ' ευκαιρία σημειώνουμε ότι μεταξύ τών έτών 1920 - 1940 έπισκέφθηκαν τή Θεσ/νίκη οί Μεναχέμ Ούσίσκιν, Βλαντιμίρ Ζαμποτίνσκι, Άβραάμ Έλμαλίαχ, Γιασκόβ Τσούρ, Χένρυ Μάρκς, Μάξ Νορντάου, Ζάκ Κάλμι, Φρέναν Κράους, κι άλλοι.

Μιά πίο έμπεριστατωμένη έρευνα επί του προκειμένου θέματος θά μās άποκαλύψει ένδιαφέροντα στοιχεία γύρω από τίς διάφορες εκδόσεις τής έποχής πού εξέδωσαν τά διάφορα κόμματα καί οί Σιωνιστικές οργανώσεις τής Έλλάδος. Θά αναφέρουμε κατ' αρχή τό «Πρό - Ίσραέλ» πού εξέδωσε ό Άβραάμ Ρεκανάτι (4). Αύτός υπήρξε από τούς ηγέτες του «ρεβιζιονιστικού» κινήματος καί συνέβαλε στή διάδοση του Σιωνιστικού δράματος μεταξύ του λαού. Βοηθός του υπήρξε ό Ίτσάκ Ρ. Μίλχο. Θά αναφέρουμε καί τό «Κουνγιατέρ», εκδοση τής Έβραϊκής Νεολαίας· τήν «Τριμπιούν Ζουϊβ», πού εκδΐδετο σέ δυό γλώσσες από τόν Σύλλογο «Μπενέ - Μπερίτ» υπό τήν αίγίδα του Καθηγητή Ί. Κοέν καί Λεών Ρεκανάτι καί, τέλος, τή «Λέ Ζάν Πί - Ζουϊφ», από τή Σιωνιστική Νεολαία κατά τά έτη 1926 - 29.

Ό Έλληνόφωνος Τύπος

Η Κέρκυρα εΐναι ή πόλη πού εξέδωσε τήν πρώτη Έλληνόφωνη έφημερίδα, τά «Ίσραηλικά Χρονικά» μεταξύ τών έτών (1862 - 63). Η έφημερίδα αύτή κυκλοφόρησε στήν Έλληνική καί Ίταλική γλώσσα, μέ συντάκτη τόν Μ. Ναχαμούλη.

— Ό «Ίσραηλιτικός Χρονολόγος», υπήρξε μηνιαίο περιοδικό πού κυκλοφόρησε στήν Άθήνα από τό 1899 μέχρι τό 1902, υπό τή σύνταξη καί διεύθυνση του λαμπρού συγγραφέα καί λόγιου Μ. Καΐμη.

— Η «Ίσραηλτική Έπιθεώρησης» εκδόθηκε στήν Άθήνα κατά τό 1912 - 13, μέ συντάκτη καί πάλι τόν Μ. Καΐμη.

— «Ίσραήλ» - μηνιαίο Σιωνιστικό περιοδικό πού εκκυκλοφόρησε μέ πρωτοβουλία τής Σιωνιστικής Λέσχης Τρικάλων καί Λαρίσης. Έξεδΐδετο στά Τρίκαλα, μέ βασικό συντάκτη τόν Γεουδά Ματαθία.

— «Η Φωνή του Ίσραήλ» - κυκλοφόρησε στήν Άθήνα, ως μηνιαίο περιοδικό, μέ συντάκτη τόν Ραφαήλ Κωνσταντΐνη, έμπειρο δημοσιογράφο καί ένθερμο Σιωνιστή.

— Η «Έβραϊκή Έστία» - Άθήνα 1947 - 1963. Δεκαπενθήμερη έφημερίδα από τόν Ραφαήλ Κωνσταντΐνη καί πάλι.

Συμπεράσματα

Άπό όσα αναφέρθηκαν παραπάνω εΐναι δυνατόν νά συμπεράνουμε ότι τό θρησκευτικό καί Σιωνιστικό συναίσθημα τροφοδοτήθηκε κι αναπτύχθηκε χάρις στίς προσπάθειες τών Σιωνιστών ηγετών (άνεξάρτητα από τήν κομματική τοποθέτησή τους) καί, χάρις στή σημαντική βοήθεια του Έβραϊκού τύπου.

Η μετανάστευση από τήν Έλλάδα κατευθύνθηκε

ΕΒΡΑΪΚΟΝ ΒΗΜΑ

ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΚΑΘΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

ΕΤΟΣ Α ΑΡΙΘ 24
Τιμή Δρ. 1

ΣΥΝΤΑΞΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΙΣ
25 Λεωφόρος Δημοκρατίας—Θεσσαλονίκη

Πόσις 18 Σεπτεμβρίου 1925
Τεύχος 29 15685

ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΜΑΣ

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ Κ. ΠΑΛΑΜΑ

Το «Εβραϊκόν Βήμα» θεωρεί τις εορταστικές εορταστικές δημοκρατίας σήμερα την κατάληξη προς την ελευθερίαν του έσπετολή του μεγάλου μας ποιητού Κ. Κωστή Παλαμά.

Ο κ. Κωστή Παλαμάς είναι γνωστότατος. Είναι ο βαθυστάτος και μεγάλος ποιητής, ο οποίος με την υπέροχον λόγον του δοξάζει την Ελλάδα εις το εξωτερικόν.

Ο κ. Παλαμάς θεωρείται σήμερα και είναι ο μεγαλύτερος και ήπιότερος, ο φιλοσοφικότερος και ο πλέον βαθύτατος των συγχρόνων Ελλήνων ποιητών. Μαθητής του Μεγάλου Διονυσίου Σολωμού, ο Κωστής Παλαμάς υπερέβη τον διδάσκαλόν του ανοίξας ένα άλλον δρόμον εις την δεικνύον έλευθέρην ποιήσιν. Είναι ο Ποιητής. Είναι ο βαθύς μελετητής και ο θαύτης ψυχολόγος κριτικός του όποιου ή γνώμη βαρύνει όσον ούδανος άλλου.

Τραγουδιότης υπέρχως των «καίμων της Αιμοθάλασσης» του δεκαετού του Γόρτου των «Βωμών» του «Τάρου» των «Ιάμβων» και «Αναπαύσεων», ο Παλαμάς είναι ο διδάσκαλος ο ύληθνης και ο άξιος.

Ο κ. Παλαμάς είναι εκ των μεγάλων κειμένων ανθρώπων του Διονυσιακού Ελληνικού, οι οποίοι εκτιμήθη και αγαπήθη βαθύτατα την φυλήν μας, εξασφαλίζοντά την συνεργασίαν του το «Εβραϊκόν Βήμα» νο-

μίζει τις επίταξ να προσθέσ εις τα κεφάλαιά του διά την πραγματοποιήσιν τού σκοπού έν επιδιώκει και ένα ανεκτίμητον και πολύτιμον κεφάλαιον. Την ήφιλήν εορτήν του.

Αθήναι 14 Σεπτεμβρίου 1925

Αξιότιμος Κύριε,

Και τών άκόμη λίβρι το ιστορησιακάτω γραμματικόν ήμουν έτοιμος να σας εγχαρδίσω για την τοιχεία προς έν άποστολή του «Εβραϊκού Βήματος», δέγμα προσοχής και συμπλασίας του άτιμής και με συγχαίει.

Το «Εβραϊκόν Βήμα της Ελλάδος» διόλωσον αύτουν καθώς έκδίδεται, είναι σαν να συμβολίζει δύο σημαντικά πραγματιστικά της Εβραϊκής ηρώς άνωματι στην άσβεστή ή το πύονον διατηρησάμεν ήνική, ής την ήπιότητα προσγνωσών της την προς τον Ελληνιστό γραμματική φιλελευθέρητά του και την άλλη τον όση του τις άξίζει τό όν με συνειδησί. Άσχετα πώς την ταυτήσησ ήμυ ατή, τό ή άλλο σας άξίζει συγχαρητήρια με τον πρώτο της όσης του για την ήπιότητα του όρους του, με τό προσχετικό άνθολόγημα ακρίβων και γεγονότων πού μάς θυμίζουν την κοσμοποίηση ήν έπιτοχή του Γένους σας.

Αλλάς ήγιάτες μέου στον κόσμο τό διανοητικό δέν ήμωρό παρα τό θαυμάζω την πνευματική δύναμη της Ισραηλικής φυλής από τους άρχαίους ποιητές (Όμηρος, Γραφή, Σαίπηρος, οι τρεις άπαντες άτι όλες κορυφές του ποιητικού ύψους) έως τις ήμέρες μας πού μάς δίνουν τους πλέον υπέροχους δημιουργούς στην έπιστήμη, στην τέχνη, στην ήδα. Θαυμάζω και άποκαλύπτωμαι.

Μεγάλη τιμή μου κάνετε με τό να ζητήτε την συνεργασίαν μου. Αυποθύμαι γιατί δέν θά μου είναι δυνατό συχνότερα και τακτικότερα ν' ανταποκριθώ στην έπιθυμία σας. Προσοχές θά σας στείλω τό πρώτο μου άρθρο, καθώς θέλετε.

Αεχθήτε παρακαλώ την προσφορά των ήγχαρδίων τίθω ήμάτων μου τιμής και συμπλασίας.

Κώστας Παλαμάς

Η αποχαιρετιστήρια όμιλία του κ. Ναχούμ Γκόλντμαν

♦ Συνέχεια από την σελίδα 8

μιά ψυχολογία, ή όποία, μακροπρόθεσμα, δέν μπορεί να μάς βοηθήσει στην επίλυση τών προβλημάτων πού έπισσώρευσαν ή χειραφέτηση τών Έβραίων στην Διασπορά και ή δημιουργία του Κράτους. Η ψυχολογική ήδιοφυία πού άναπτύξαμε για την εξασφάλιση της έπιβίωσής μας κατά τούς αιώνες του διασκορπισμού, όχι μόνο δέν έπιλύει, αλλά ή έφαρμογή της υπό την σημερινή κατάσταση δημιουργεί προσκόματα. Έκείνο δέ πού δυσκολεύει άκόμη περισσότερο την κατάσταση είναι τό γεγονός ότι, έξαιτίας τών ουσιαστικών άλλαγών στον τρόπο ζωής μεταξύ τών Έβραϊκών μειονοτήτων στην Διασπορά και τών Έβραίων πού ζοϋν ως πλειοψηφία στο Κράτος του Ισραήλ, ή ψυχολογία τών δύο τμημάτων του Έβραϊκού λαού πρέπει να είναι διαφορετική, όμως, ταυτόχρονα, πρέπει να διασφαλίζει την ένότητά του.

Νά σας δώσω ένα παράδειγμα: τό πρόβλημα τών Έβραίων της Διασποράς τον 20ό αιώνα είναι ή διατήρηση της ταυτότητάς τους, παρόλο τον κίνδυνο της άφομοίωσης. Λέγω συχνά ότι τό κύριο πρόβλημα του Έβραϊκού λαού κατά τον 19ο αιώνα ήταν ο άγώνας για ίσοτιμία. Τώρα, θά πρέπει να παλαίψουμε για τό δικαίωμα να παραμείνουμε διαφορετικοί ένόσω χαιρόμαστε τά ήδια δικαιώματα. Στο Ισραήλ, από την άλλη πλευρά, πού περιστοιχίζεται από μια συντριπτική πλειοψηφία Άράβων, οι όποιοι άκόμη θεωρούν τούς Έβραίους σαν ένα ξένο στοιχείο, ή ειρήνη εξαρτάται, μακροπρόθεσμα, πρωτίστως από την διάθεση του Άραβικού κόσμου να άποδεχθεί τό Ισραήλ ως πλήρες και ίσοτιμο συνέταιρο, παρά από τις συμφωνίες ειρήνης και τις έδαφικές διευθετήσεις. Γι' αυτό τό λόγο, τό μέγα ψυχολογικό πρόβλημα τών Έβραίων του Ισραήλ είναι — παρόλες τις διαφορές τους με τούς Άραβες — ή προσαρμογή τους στο γενικό πνεϋμα και στην δομή της Μέσης Ανατολής, πού βρίσκεται στα πρόθυρα μιας νέας αναγέννησης, καθ' όν χρόνο θά διατηρήσουν τά ήδιαίτερα χαρακτηριστικά τους ως λαός. Αυτό είναι μόνο ένα παράδειγμα τών δυσκολιών του ψυχολογικού προβλήματος, για άμφότερα τά τμήματα του λαού. Πρέπει να μάθουμε να διατηρήσουμε την συνείδηση της μοναδικότητάς μας, πού άποτελεί την βάση για την έπιβίωσή μας αλλά, και να κατανοήσουμε ότι αυτή ή μοναδικότητα — κι ή παραδοσιακή θρησκευτική φόρμουλα του Έκλεκτού Λαού — άπαιτεί ύπευθυνότητα και περίπου ταπεινοφροσύνη όχι άνωτερότητα και έπιθετικότητα. Πρέπει να μάθουμε πώς να συμμετέχουμε, πλήρως, στην ζωή τών

πρός τό Έρετς - Ισραήλ πάνω από τό ένα - τέταρτο του Έλληνικού Έβραϊσμού μετανάστευσαν στο Ισραήλ πριν από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Τούτο, κατά την γνώμη μου, άποτελεί φαινόμενο πού οι άσχολούμενοι με την στατιστική έχουν ύποχρέωση να σημειώσουν, χάριν σύγκρισης, τί έγινε πάνω σ' αυτόν τον τομέα στην Ελλάδα και τις άλλες Έβραϊκές κοινότητες.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 Έγραψε τό βιβλίο «Αίρ Σεακόλ Ροτσίμ Μπα» (Η πόλη πού όλοι την θέλουν), και την «Ιστορία τών Έβραίων της Θεσ/νικης», σε έπτά τόμους.
- 2 Πρέπει, επίσης, να αναφερθούν οι: «Λέ - Έκό Ντέ Σαλονίκη», «Λά Βολλοντέ» και «Λά Λιμπερτέ».
- 3 Διατέλεσε για πολλά χρόνια ανταποκριτής του «Ρώϋτερ». Πήρε πολλές και μεγάλες τιμητικές διακρίσεις από την Ελλάδα και την Αγγλία.
- 4 Ρήτορας μέγας και σοβαρός έκδότης, με θάρρος και θέληση. Σήμερα ζει στο Τέλ - Άβίβ. Υπήρξε μέλος της Α' Κνέσετ (Ισραηλινή Βουλή).

λαῶν καί τῶν χωρῶν ὅπου ζοῦμε, χωρίς νά φοβόμαστε μήπως κατηγορηθοῦμε γιά σχισματικό πνεῦμα, διατηρόντας τόν ἰδιαίτερο Ἑβραϊκό μας χαρακτήρα.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Θά πρέπει νά ἐπιλύσουμε τό μοναδικό πρόβλημα τοῦ καθορισμοῦ τῶν σχέσεων μεταξύ τοῦ Ἰσραήλ καί τῆς Διασποράς, νά δημιουργήσουμε ἕνα μόνιμο φορέα πού θά ἐνώνει τήν ἐκτός τοῦ Κράτους πλειοψηφία μέ τήν ἐντός αὐτοῦ μειοψηφία, νά παραμείνουμε ἕνας λαός συνδεδεμένος μέ πλήρη — ἀμοιβαία — ἀλληλεγγύη γιά τήν υπεράσπιση τῶν νομίμων διεκδικήσεων τοῦ Κράτους καί ἐκείνων τῶν Ἑβραϊκῶν μειονοτήτων στή Διασπορά. Ὅλα αὐτά δημιουργοῦν προβλήματα πού δέν εἶναι καινούργια μόνο γιά τήν ἱστορία μας, ἀλλά καί πού δέν ἔχουν παραλληλισμό στήν ἱστορία καί στή πολιτική τῶν ἄλλων λαῶν, ἀπ' ὅπου θά μπορούσαμε νά διδαχθοῦμε.

Ὁ μέγας κίνδυνος τῆς σημερινῆς Ἑβραϊκῆς πολιτικῆς εἶναι ὅτι, καί στό Ἰσραήλ καί στή Διασπορά, ζοῦμε «κατά τρόπο μηχανικό» (from hand to moutr). Δέν ἐνεργοῦμε νά βροῦμε νέες λύσεις γιά τά προβλήματα πού δέν ὑπῆρχαν ἐδῶ κι ἐκατό χρόνια.

Καθώς πρόκειται νά παραδώσω τήν ἡγεσία τοῦ Π.Ε.Σ. στούς διαδόχους μου, ἐπιτρέψτε μου νά ἐκφράσω τήν ἐλπίδα ὅτι ἡ δική μας καί ἡ ἐπερχόμενη γενιά θά δημιουργήσει μιά καινούργια συνείδηση γιά τίς τρομερές δυσκολίες πού ἀπειλοῦν τήν ὑπαρξή μας, πρωτίστως στό ἐσωτερικό μέτωπο, καί θά ἀναδείξουν μιά ἡγεσία πού θά βασίζεται σέ μιά διανοητική καί ἱστορική ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων μας, ἱκανή νά τά κατανοήσει, νά τά ἐξετάσει ὑπό τό πρίσμα τοῦ βασικοῦ τους χαρακτήρα, καί νά τά προσαρμόσει στή νέα μοναδική κατάσταση στήν ὁποία βρίσκεται ὁ λαός μας, τόσο ἐξαιτίας τοῦ Ὀλοκαυτώματος ὅσο καί ἐξαιτίας τῆς δημιουργίας τοῦ Ἰσραήλ. Θά πρέπει νά ἀρχίσουν νά ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἡ ἐξασφάλιση τοῦ μέλλοντός μας θά ἐπιτευχθεῖ μόνο μέ τήν ἀνοικοδόμηση ἑνός ἰσχυροῦ ἐσωτερικοῦ μετώπου, ὅπως καί στό παρελθόν, ἀντιλαμβανόμενοι ὅτι πρέπει νά οἰκοδομήσουμε τό Ἰσραήλ σάν τή νέα πηγή ἐμπνεύσεως τῶν νέων ἀξιῶν γιά τήν ἐξασφάλιση τοῦ Ἑβραϊσμοῦ τῆς νεώτερης γενιᾶς, ἀντιλαμβανόμενοι ὅτι τά πάντα ἐξαρτῶνται ἀπό τήν ἱκανότητά μας νά δημιουργήσουμε ἕνα Ἑβραϊκό παρόν, ἀντάξιο τοῦ μοναδικοῦ παρελθόντος μας, πού θά μᾶς ἐξασφαλίσει τό μέλλον μας, καί τό ὁποῖο θά μᾶς καταστήσει ἱκανούς νά ἐγγυηθοῦμε τήν αἰωνιότητα σ' αὐτή τήν τραγική καί ἠρωϊκή, τή δημιουργική καί καταταλαιπωρημένη ὄντοτητα πού ἀποκαλεῖται Ἑβραϊκός λαός.

*Ὅταν ὁ δίκαιος μέ χτυπᾷ, θαρρῶ πῶς μ' ἐ-
λεῶνει
Κι' ὅταν μ' ἐλέγχει, μιά εὐωδιά τό πνεῦμα
μου κυκλῶνει.*

Ψάλμ. 141ος
(Μετάφραση Ἀσέρ Μωϋσῆ)

Τά νέα τῶν Κοινοτήτων

♦ Συνέχεια ἀπό τή σελίδα 15

Ἐνέργειες τοῦ Κ. Ι. Σ. πρός τοὺς Η. Λ. Π. Α. Π.

Κατόπιν καταγγελιῶν ὅτι στά τρόλλεϋ τῶν Ἀθηνῶν ἐξακολουθοῦν νά ὑπάρχουν ἀντιεβραϊκές ἀφίσσες, παρά τήν πρόσφατη ἀπαγορευτική διαταγή τοῦ ὑπουργείου Συγκοινωνιῶν, τό Κ. Ι. Σ. προέβη σέ διαβήματα πρὸς τοὺς Η. Λ. Π. Α. Π.

Σέ ἀπάντησί του ὁ Γεν. Δ/ντής τῶν ΗΛΠΑΠ κ. Χρ. Γιάνναρος ἀναφέρει, μεταξύ τῶν ἄλλων:

«Ὁ ΗΛΠΑΠ προκειμένου νά ἐπιτρέψη εἰς τόν μισθωτὴν τήν τοποθέτησιν διαφημίσεων ἐπὶ τῶν ὀχημάτων του, μετὰ σχολαστικότητος πάντοτε ἐφαρμόζει τήν σύμβασιν καί τὰς ἰσχυούσας διατάξεις τῶν νόμων καί διαταγμάτων καί οὐδέποτε τοῦ ἐτέθη ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τοῦ μισθωτοῦ ἡ τοποθέτησις διαφημίσεων ὑβριστικοῦ καί συκοφαντικοῦ περιεχομένου τῆς ὑμετέρας θρησκείας, τυχόν δέ ἀνάρτησις δυσφημιστικῶν ἀφισσῶν τῆς θρησκείας σας εἶναι μεμονωμένη ἐνέργεια ἀγνώστων προσώπων, τά ὁποῖα οὐδεμίαν σχέση ἔχουν μέ τόν Ὄργανισμόν μας καί τό δικαίωμα διαφημίσεων ἐπὶ τῶν ὀχημάτων, μέ συνέπειαν νά ἀφαιροῦνται ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ΗΛΠΑΠ, εὐθύς ὡς ὑποπέσουν εἰς τήν ἀντίληψιν τῶν ὑπηρεσιακῶν ὀργάνων αὐτοῦ».

Τό Κ. Ι. Σ σέ νεώτερο ἔγγραφο του, ὑπογράφόμενο ἀπό τόν πρόεδρο καί τόν γεν. γραμματέα του κ.κ. Δ. Ἀλχανάτι καί Μ. Ἐλιέζερ, ζήτησε νά ἐνταθῆ ὁ ἔλεγχος καί νά ἐξηγηθῆ στά ἀρμόδια ὄργανα ὅτι τά δημόσια ὀχήματα δέν δύνανται νά ἀποτελοῦν μέσα γιά τήν ἄσκησι συκοφαντικῆς καί ὑβριστικῆς προπαγάνδας ἐναντίον μιᾶς ἀνεγνωρισμένης θρησκείας.

Διορισμός νέου μέλους τοῦ Δ.Σ τοῦ Κ. Ι. Σ.

Σέ ἀντικατάσταση τοῦ παραιτηθέντος κ. Δαυίδ Σαρφατῆ ἐξελέγη μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ΚΙΣ ὁ κ. Μιχαήλ Βίκτωρος Μάτσα.

Ἀνακοίνωση τοῦ Συλλόγου Μπενότ — Μπερίτ

Ἀπό τόν Σύλλογο Μπενότ — Μπερίτ ἀνακοινώνεται ὅτι, ὅπως ἔχει θεσπίσει, προκηρύσσει καί ἐφέτος διαγωνισμό, στήν μνήμη Ἀσέρ Μωϋσῆ, μέ θέμα «Ἱερουσαλήμ, πόλη τῆς εἰρήνης». Οἱ ἐργασίες τῶν παιδιῶν θά πρέπει ν' ἀποσταλοῦν τό ἀργότερο μέχρι 31 Ἰανουαρίου 1978.

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...
(Παροιμ. 3:18)